

Αθεϊσμός σημαίνει την άρνηση πίστης στην ύπαρξη Θεών ή Θεού.^[1] Αθεϊσμός, υπό την ευρύτερη έννοια, ονομάζεται η απουσία πίστης σε ύπαρξη θεοτήτων.^[2] Υπό μια πιο στενή έννοια, ο αθεϊσμός δηλώνει την απόρριψη της πίστης στην ύπαρξη θεοτήτων.^{[3][4]} Σε ακόμη πιο στενή έννοια, ο αθεϊσμός λαμβάνει τη συγκεκριμένη θέση πως δεν υπάρχουν θεότητες.^{[1][5]} Ο αθεϊσμός βρίσκεται σε αντίθεση με τον ντεϊσμό και τον θεισμό, σύμφωνα με τους οποίους μια θεότητα είναι υπαρκτή.^[6]

Ο αθεϊσμός εμφανίστηκε περίπου την ίδια χρονική περίοδο στην Αρχαία Ελλάδα και την Κίνα. Ελεκτάθηκε στην Αρχαία Ρώμη, αλλά εξασθένησε δραματικά κατά την περίοδο του Μεσαίωνα στην Ευρώπη. Μετά την αναγέννηση και τον Διαφωτισμό, ο αθεϊσμός εμφανίστηκε ξανά στην Ευρώπη, και επηρέασε αρκετά φιλοσοφικά και πολιτικά ρεύματα του 19ου και 20ου αιώνα. Σήμερα οι άθεοι αριθμούν σημαντικά ποσοστά -αν και δύσκολο να καταμετρηθούν επακριβώς εξ αιτίας της πληθώρας ορισμών- και είναι σε ανάπτυξη κυρίως σε ευρωπαϊκές χώρες, την Αυστραλία και τον Καναδά^[7]

Τα επιχειρήματα για τον αθεϊσμό κυμαίνονται από φιλοσοφικά σε κοινωνικά και ιστορικά. Η λογική για να μην πιστεύει κάποιος σε θεό, περιλαμβάνει επιχειρήματα τα οποία δείχνουν την έλλειψη εμπειρικών δεδομένων,^{[8][9]} το πρόβλημα του κακού, το επιχείρημα της θρησκευτικής ποικιλομορφίας, την απόρριψη θέσεων που δεν μπορούν να επαληθευτούν και το Επιχείρημα από τη μη πίστη.^[10] Υπερασπιστές του αθεϊσμού ισχυρίζονται πως το βάρος της απόδειξης είναι στους ώμους των θειστών να

αποδείξουν την ύπαρξη του θεού.^{[1][11]} Παρόλο που ορισμένοι άθεοι έχουν υιοθετήσει κοσμικές φιλοσοφίες, όπως για παράδειγμα ο ανθρωπισμός, δεν υπάρχει μία ιδεολογία ή συμπεριφορά την οποία αποδέχονται όλοι οι άθεοι.^[12]

Οι άθεοι αναλόγως των επιχειρημάτων που εκφράζουν μπορούν να ταξινομηθούν σε διάφορες κατηγορίες, σκληρός ή μαλακός αθεϊσμός (σκληρός δηλώνει καταφατικά πως δεν υπάρχουν Θεοί ή Θεός, ενώ μαλακός περιλαμβάνει τις υπόλοιπες μορφές αθεϊσμού).^[13] “Νέοι άθεοι” ονομάζεται μια ομάδα άθεων συγγραφέων οι οποίοι προσήλκυσαν τα φώτα της δημοσιότητας με την επιθετική τους γλώσσα απέναντι στις θρησκείες.^[14] Οι άθεοι σήμερα τονίζουν την ανάγκη για εκκοσμίκευση του κράτους και της εκπαίδευσης, η οποία, πρέπει να σταματήσει να χρησιμοποιείται ως εργαλείο για κατήχηση των παιδιών σε θρησκείες.^[15]

Πίνακας περιεχομένων

- 1Ορισμοί
- 2Ετυμολογία
- 6Αθεϊστικές φιλοσοφίες
- 7Αθεϊσμός και ηθική
- 10Δείτε επίσης
- 11Σημειώσεις
- 12Παραπομπές
- 14Εξωτερικοί σύνδεσμοι

Ορισμοί

Αθεϊσμός: (*atheism*) Ο όρος κυμαίνεται από την ανυπαρξία πίστης στον Θεό,^[16] έως την πίστη πως δεν υπάρχει θεός.^[3] Ο πρώτος ορισμός συμπεριλαμβάνει και τον αγνωστικισμό, ενώ ο δεύτερος όχι. Ετυμολογικά προέρχεται από γαλλική «*athéisme*», το οποίο προέρχεται από το αρχαίο ελληνικό ἄθεος, είναι δηλαδή αντιδάνειο.

Αγνωστικισμός: (*agnosticism*) προέρχεται από το «α» το στερητικό και τη λέξη «*γνώση*». Ο αγνωστικισμός είναι η θέση που πρεσβεύει πως δε μπορούμε να ξέρουμε αν υπάρχει ή όχι θεός.^[17]

Ντεϊσμός: (*deism*), ετυμολογικά προέρχεται από το Λατινικό «*deus*», το οποίο σημαίνει Θεός. Ο Ντεϊσμός είναι η φιλοσοφική θέση που πρεσβεύει πως ο θεός υπάρχει μεν, αλλά δεν επεμβαίνει στην ιστορία του ανθρώπου και του κόσμου. Ως εκ τούτου, απορρίπτει τις προφητείες ή τις «εξ αποκαλύψεως» αλήθειες. Θεωρεί πως μέσα από τη λογική και την παρατήρηση του φυσικού κόσμου, μπορούμε να καταλήξουμε πως υπάρχει ένας δημιουργός του Κόσμου.^{[18][19]}

Θεϊσμός: (*theism*) είναι η πίστη στην ύπαρξη θεού ή θεοτήτων.^{[20][21]} Στην τυπική καθομιλουμένη αφορά τις μονοθεϊστικές και τις πολυθεϊστικές θρησκείες.

Αθρησκία: (*irreligion*) είναι η απουσία, η αδιαφορία, η απόρριψη ή η εχθρότητα προς τη θρησκεία.^[22] Μπορεί να περιλαμβάνει μορφές θεισμού, όπως τον ντεϊσμό.

Ετυμολογία

Η Ελληνική λέξη αθεοι όπως εμφανίζεστε στην Επιστολή προς Εφέσιους. (Καινή Διαθήκη)

Στα πρώιμα αρχαία Ελληνικά, το επίθετο άθεος (από το α-στερητικό και το Θεός) σήμαινε κάποιον χωρίς Θεό. Χρησιμοποιήθηκε πρώτα ως όρος για κάποιον που δεν έδειχνε σεβασμό στα θεία. Τον 5ο αιώνα, η λέξη ξεκίνησε να εκφράζει πιο συγκεκριμένη έννοια, όπως «διακοπή των σχέσεων με τους θεούς» ή «άρνηση των θεών». Ο όρος «ασεβής» εμφανίστηκε αργότερα για να περιγράψει αυτούς που δεν σέβονταν ή αρνούσαν την ύπαρξη των θεοτήτων. Σύγχρονες μεταφράσεις των κλασικών κειμένων, μεταφέρουν τη λέξη *atheos* σε αθεϊστικός «atheistic». Ως αφηρημένο ουσιαστικό, υπάρχει επίσης και το άθεότης (*atheotēs*), “atheism”. Ο Κικέρωνας μετέφερε την ελληνική λέξη στα λατινικά *atheos*. Ο όρος χρησιμοποιήθηκε αρκετά στους διαλόγους που είχαν οι πρώιμοι χριστιανοί με τους οπαδούς της παραδοσιακής θρησκείας, η κάθε μια όμως τον χρησιμοποιούσε υποτιμητικά, αποδίδοντας τον στους άλλους.^[23]

Ο όρος άθεος, (από το γαλλικό *athée*), με την έννοια «αυτός ο οποίος...αρνιέται την ύπαρξη του Θεού ή θεοτήτων»^[24] Προϋπάρχει του αγγλικού «*atheism*» στα αγγλικά, το οποίο βρίσκεται για πρώτη φορά το 1566,^[25] και ξανά το 1571.^[26] «Άθεος» σαν σήμανση της πρακτικής αθεΐας χρησιμοποιήθηκε από το 1577.^[27] Ο όρος αθεϊσμός, από την γαλλική λέξη *atheism* η οποία προήλθε από το γαλλικό *athéisme*, και εμφανίζεται στα αγγλικά το 1587.^[28] Μια εργασία του 1534, χρησιμοποίησε τον όρο “atheonism”.^[29] Παρόμοιες ορολογίες εμφανίστηκαν αργότερα: “deist”, (ντεϊσμός), το 1621,^[30] “theist” (θειστής) το 1662,^[31] ντεϊσμός (*deism*) το 1675,^[32] και θεισμός το 1678.^[33] Εκείνη την εποχή, οι λέξεις ντεϊστής, ντεϊσμός μετέφεραν το σημερινό νόημα.

Η Karen Armstrong γράφει ότι «Κατά τη διάρκεια του 16ου και 17ου αιώνα, η λέξη «άθεος» χρησιμοποιούνταν με πολεμικό τρόπο, ο όρος ήταν υβριστικός. Κανένας δεν ήθελε να αποκαλέσει τον εαυτό του άθεο.»^[34]

Ο «Αθεϊσμός» ξεκίνησε να χρησιμοποιείται τον 18ο αιώνα για να περιγράψει μια παραδοχή με συγκεκριμένο χαρακτηρισμό την άρνηση του μονοθεϊστικού Αβρααμικού Θεού.^[35] Τον 20ο αιώνα, η παγκοσμιοποίηση βοήθησε στο να κυριαρχήσει η έννοια πως ο αθεϊσμός είναι άρνηση όλων των θεοτήτων, αν και στη Δύση περιγράφει απλώς την «αμφισβήτηση του Θεού»^[36]

Ιστορία του αθεϊσμού

Κύριο λήμμα: Ιστορία του αθεϊσμού

Παρόλο που η πρώτη χρήση της λέξης «αθεϊσμός» εντοπίζεται τον 16ο αιώνα μΚΕ στη Γαλλία,^[37] ιδέες που σήμερα θα αναγνωρίζονταν ως αθεϊστικές υπήρχαν στην αρχαία Ινδία και αρχαία Ελλάδα.

Πρώιμη Ινδική Θρησκεία

Αθεϊστικές σχολές σκέψης βρίσκονται στην ιστορία της Ινδίας από την εποχή της βεδικής περιόδου ^[38],

Ανάμεσα στις έξι ορθόδοξες σχολές ινδουϊστικής φιλοσοφίας, η αρχαιότερη, η *Samkhya*, δεν αποδέχεται Θεό, και η πρώιμη *Mimamsa* επίσης απορρίπτει την έννοια του θεού.^[39]

Η πλήρως υλιστική και αντιθεϊστική φιλοσοφία *Cārvāka* (ή *Lokāyata*) εμφανίστηκε στην Ινδία περίπου τον 6ο αιώνα ΠΚΕ και είναι η πλέον αθεϊστική φιλοσοφία στην Ινδία, παρόμοια με την ελληνική Κυρηναϊκή σχολή. Αυτός ο κλάδος της Ινδικής φιλοσοφίας χαρακτηρίζεται ως ετερόδοξος, λόγω της απόρριψης της εξουσίας του Βέδα, και άρα δεν εντάσσεται στις έξι ορθόδοξες σχολές του Ινδουϊσμού, αλλά είναι αξιοσημείωτη ως τεκμήριο του υλιστικού κινήματος εντός του Ινδουϊσμού.^[40]

Ο Satischandra Chatterjee^[41], εξηγεί πως η κατανόηση μας για τη φιλοσοφία της *Cārvāka* είναι αποσπασματική, βασισμένη κυρίως στην κριτική από άλλες σχολές, καθώς έχει πλέον εκλείψει ως ζώσα φιλοσοφία.^[41]

Άλλες ινδικές θρησκείες που θεωρούνται αθεϊστικές είναι η κλασική Samkhya και η πούρβα μιμάσα. Η απόρριψη ενός προσωπικού θεού- δημιουργού στην Ινδία, συναντάται και στον Τζαναϊσμό και τον Βουδισμό.^[42]

Κλασική Αρχαιότητα

Κύριο λήμμα: Αθεϊσμός στην Αρχαία Ελλάδα Στην Απολογία του Πλάτωνα, ο Σωκράτης (εικονίζεται) κατηγορείται από τον Μέλητο, ότι δεν πιστεύει στους θεούς^{[43][44]}

Ο δυτικός αθεϊσμός έχει τις ρίζες του στην αρχαιοελληνική προσωκρατική φιλοσοφία^{[45][46]} αλλά ο αθεϊσμός με τη σύγχρονη έννοια ήταν ανύπαρκτος ή εξαιρετικά σπάνιος στην Αρχαία Ελλάδα.^{[47][48][46]} Οι προσωκρατικοί ατομικοί φιλόσοφοι, όπως ο Δημόκριτος προσπάθησαν να εξηγήσουν τον κόσμο με ένα εντελώς υλιστικό τρόπο και ερμήνευσαν τη θρησκεία ως ανθρώπινη προσπάθεια να κατανοήσει τα φυσικά φαινόμενα.^[43] αλλά δεν αρνήθηκε ξεκάθαρα την ύπαρξη των θεών.^[43] Στα τέλη του 5ου αιώνα ΠΚΕ, ο λυρικός ποιητής Διαγόρας ο Μήλιος, καταδικάστηκε σε θάνατο στην Αθήνα, υπό την κατηγορία ότι ήταν άθεος, αφότου είχε κοροϊδέψει τα Ελευσίνια μυστήρια, αλλά έφυγε από την πόλη για να ξεφύγει της τιμωρίας.^{[47][48][43]} Κατοπινοί συγγραφείς τον χαρακτήρισαν ως τον «πρώτο άθεο»,^[49] αλλά μάλλον δεν ήταν με τη σύγχρονη έννοια της λέξης.^[48]

Ένα απόσπασμα από το χαμένο αρχαίο σατυρικό έργο *Σίσυφος*, το οποίο αποδίδεται στον Κριτία και τον Ευριπίδη, ισχυρίζεται πως ένας έξυπνος άνθρωπος επινόησε «τον φόβο των θεών» ώστε να φοβίσει τους ανθρώπους ώστε να συμπεριφέρονται ηθικά.^{[48][50][46]} Αυτή η δήλωση όμως, δεν σήμαινε πως οι θεοί ήταν ανύπαρκτοι αλλά ότι οι δυνάμεις τους ήταν περιορισμένες εως ανύπαρκτες.^[46] Αθεϊστικές σκέψεις έχουν αποδοθεί στον προσωκρατικό φιλόσοφο Πρόδικο. Ο Φιλόδημος αναφέρει ότι ο Πρόδικος πίστευε ότι «οι θεοί στους οποίους πιστεύει ο λαός, δεν υπάρχουν, αλλά ο πρωτόγονος άνθρωπος τους λάτρευε, από θαυμασμό για τα δώρα της φύσης.». Ο Πρωταγόρας έχει θεωρηθεί από μερικούς ως άθεος, αλλά μάλλον εξέφραζε αγνωστικιστικές αντιλήψεις: «για τους θεούς δε μπορώ να ξέρω ούτε αν υπάρχουν ούτε αν δεν υπάρχουν ούτε ποια είναι η μορφή τους. Γιατί πολλά πράγματα εμποδίζουν τη γνώση: η αδηλότητα των θεών και η βραχύτητα του ανθρωπίνου βίου»^[51]

Το Αθηναϊκό κοινό συνέθεσε τον Σωκράτη με τάσεις που εξέφραζαν οι προσωκρατικοί φιλόσοφοι προς μια υλιστική αναζήτηση και απόρριψη των θείων εξηγήσεων για διάφορα φυσικά φαινόμενα. Το κωμικό έργο του Αριστοφάνη, Νεφέλες (εκτελέστηκε το 423 ΠΚΕ) παρουσιάζει τον Σωκράτη να διδάσκει τους μαθητές του πως οι παραδοσιακές ελληνικές θεότητες δεν υπάρχουν. Ο Σωκράτης αργότερα δικάστηκε και εκτελέστηκε με την κατηγορία ότι δεν πίστευε τους παραδοσιακούς θεούς, αλλά λάτρευε ξένους θεούς. Ο Σωκράτης αρνήθηκε τις κατηγορίες στη δίκη.^{[43][44]} Ο Ευήμερος ο Μεσσηνιος πίστευε πως οι Θεοί ήταν παλιοί βασιλιάδες, οι οποίοι μετά τον θάνατο τους θεοποιήθηκαν μέσα από τους μύθους, επειδή βοηθούσαν και την άρχουσα πολιτική τάξη να διατηρεί την ηγεμονία της.^[52] Αν και δεν ήταν σαφές ότι ήταν άθεος, ο Ευήμερος κατηγορήθηκε πως «εξάπλωσε τον αθεϊσμό σ όλη την κατοικημένη γη».^[53]

Ο σημαντικότερος αρχαίος έλληνας φιλόσοφος για την ανάπτυξη του Αθεϊσμού ήταν ο Επίκουρος ο οποίος ο οποίος έζησε περίπου το 300 ΠΚΕ.^[46] Αντλώντας ιδέες από τον Δημόκριτο και άλλους ατομιστές φιλόσοφους, δημιούργησε μια υλιστική φιλοσοφία σύμφωνα με την οποία το σύμπαν κυβερνάται από νόμους χωρίς την ανάγκη θείας επέμβασης.^[54] Αν και ο Επίκουρος υποστήριζε πως οι θεοί υπάρχουν,^{[46][54]} ^[55] ^[56] ^[57] πίστευε πως δεν τους απασχολούσαν οι ανθρώπινες υποθέσεις.^[54] Ο στόχος της επικουριανής φιλοσοφίας είναι να διατηρήσουν την αταραξία ως τρόπο ζωής και ένας τρόπος για να το επιτύχουν ήταν να αποδείξουν πως ο φόβος για την θεία καταδίκη ως παράλογο. Επίσης, οι επικουριανοί φιλόσοφοι αρνούνταν την ύπαρξη ζωής μετά τον θάνατο και άρα δεν έπρεπε κάποιος να φοβάται την τιμωρία.^[54] Τον 3ο αιώνα ΠΚΕ, οι έλληνες φιλόσοφοι Θεόδωρος ο Άθεος^[58] και ο Σπράτων ο Λαμψακηνός^[59] δεν πίστευαν στην ύπαρξη Θεών. Ο Ρωμαίος φιλόσοφος Σέξτος ο Εμπειρικός δεν ισχυρίζονται πως κάποιος θα πρέπει να μην κάνει κρίσεις για κάθε είδους πίστη, ένα είδος σκεπτικισμού, γνωστό ως Πυρρωνισμός. Το έργο του επηρέασαν μετέπειτα φιλοσόφους.^[60]

Από τον Μεσαίωνα στην Αναγέννηση

Κατά τη διάρκεια του πρώιμου μεσαίωνα, ο Ισλαμικός κόσμος έζησε τη Χρυσή εποχή του Ισλάμ. Παράλληλα με τις προόδους στην επιστήμη και φιλοσοφία, Αραβες και Πέρσες άθεοι εμφανίστηκαν όπως ο Αμπού Ισά αλ-Ουαρράκ (9ος αιώνας), ο Ιμπν αλ-Ραουαντί, ο Αμπού Μπακρ αλ-Ραζί και ο ποιητής Αλ-Μααρί (973–1057). Ο Αλ Μάαρι έγραψε πως «η θρησκεία είναι ένα ψέμα που εφευρέθηκε από τους αρχαίους»^[61] και πως «υπάρχουν δύο είδη ανθρώπων, αυτοί με μυαλό αλλά χωρίς θρησκεία, και αυτοί με θρησκεία αλλά χωρίς μυαλό.»^[62] Παρά το ότι ήταν γνωστοί συγγραφείς, λίγα από τα έργα τους έχουν διασωθεί, κυρίως μέσω των μουσουλμάνων απολογητών που προσπαθούσαν να απαντήσουν στις θέσεις τους.^[63]

Στην Ευρώπη, οι αθεϊστικές απόψεις ήταν πολύ σπάνιες κατά τον Μεσαίωνα· η μεταφυσική και η θεολογία ήταν τα κύρια σημεία στα οποία εστιαζόταν το ενδιαφέρον εκείνης της εποχής.^[64] Υπήρξαν ωστόσο κινήματα ή και αυτόνομοι μελετητές οι οποίοι εξέφρασαν ετερόδοξες απόψεις π.χ. κατά πόσο μπορούμε να γνωρίζουμε τον Θεό, για τη φύση κ.α. Αυτό οδήγησε αργότερα σε διαχωρισμό της θρησκείας από την λογική και επηρέασε το έργο επόμενων θεολόγων όπως οι Μαρτίνος Λούθηρος, Jan Hus κ.α.^[64]

Κατά την Αναγέννηση διευρύνθηκαν τα όρια της ελεύθερης σκέψης. Άτομα όπως τον Λεονάρντο ντα Βίντσι, αναζήτησαν πειραματική επιβεβαίωση των θεωριών και αρνήθηκαν την επίκληση της αυθεντίας των θρησκευτικών θεωρημάτων. Άλλοι κριτικοί της θρησκείας και της εκκλησίας τότε ήταν οι Νικολό Μακιαβέλι, Bonaventure des Périers, Μονταίνιος, και Φρανσουά Ραμπελαί.^[65]

Πρώιμη μοντέρνα εποχή

Ο ιστορικός Geoffrey Blainey έγραψε πως η προτεσταντική μεταρρύθμιση, με τις επιθέσεις της στην Καθολική Εκκλησία άνοιξε τον δρόμο για τους άθεους, το οποίο με την σειρά του «ενέπνευσε άλλους φιλόσοφους να επιτεθούν στην εξουσία των νέων προτεσταντικών εκκλησιών».^[66] Ο ντεϊσμός εμφανίστηκε στις Γαλλία, Πρωσία και Αγγλία. Ο φιλόσοφος Μπαρούχ Σπινόζα ήταν «πιθανότητα ο πρώτος πολύ γνωστός ημι-άθεος ο οποίος το εξέφρασε δημόσια σε Χριστιανική την μοντέρνα εποχή» σύμφωνα με τον Blainey. Ο Σπινόζα πίστευε ότι οι φυσικοί νόμοι εξηγούν το πως δουλεύει το σύμπαν. Το 1661 εξέδωσε την Μικρή Πραγματεία για τον Θεό.^[67]

Η κριτική στον Χριστιανισμό έγινε πιο συχνή κατά τον 17ο και 18ο αιώνα, ιδίως στη Γαλλία και Αγγλία, όπου είχαν θρησκευτική απέχθεια σύμφωνα με ορισμένες σύγχρονες πηγές. Μερική προτεστάντες διανοητές όπως ο Τόμας Χομπς υποστήριξαν μια υλιστική φιλοσοφία και ήταν σκεπτικιστές απέναντι στα υπερφυσικά φαινόμενα, ενώ ο Σπινόζα απέρριψε επέμβαση του Θεού στον κόσμο, υποστηρίζοντας ένα πανθεϊστικό νατουραλισμό. Ως το τέλος του 17ου αιώνα, ο ντεϊσμός υιοθετήθηκε ανοικτά από διανοητές όπως ο Ιρλανδός φιλόσοφος John Toland ο οποίος επινόησε τον όρο «πανθεϊστής».^[68]

Ο πρώτος ξεκάθαρα άθεος ήταν ο Γερμανός Matthias Knutzen με τρία γραπτά του το 1674.^[69] Ακολούθησαν δυο άλλοι εμφανώς άθεοι, ο πολωνός Καζίμιες Ουισοσίנסκι και ο Γάλλος ιερέας Ζαν Μεσλιέ.^[70] Κατά τη διάρκεια του 18ου αιώνα, άλλοι ανοικτά άθεοι

εμφανίστηκαν όπως ο Βαρόνος του Χόλμπαχ, ο Jacques-André Naigeon, και άλλοι Γάλλοι υλιστές.^[71] Αντιθέτως, ο Τζον Λοκ, παρότι ήταν γενικά υπέρ της θρησκευτικής ανεκτικότητας, καλούσε τις αρχές να μην ανέχονται τον αθεϊσμό, πιστεύοντας πως η άρνηση της ύπαρξης του θεού θα οδηγήσει σε κοινωνική αναστάτωση και χάος.^[72]

Ο φιλόσοφος Ντέιβιντ Χιουμ ανέπτυξε μια επιστημολογία βασισμένη πάνω στον εμπειρισμό ενώ η φιλοσοφία του Ιμμάνουελ Καντ αμφισβήτησε κάθε πιθανότητα για μεταφυσική γνώση. Και οι δυο φιλόσοφοι υπέσκαψαν τη μεταφυσική βάση της φυσικής θεολογίας και έκαναν κριτική στα κλασσικά επιχειρήματα για την ύπαρξη του Θεού. Η ουσία του Χριστιανισμού (1841) του Λούντβιχ Φόιερμπαχ θα επηρέαζε αρκετά εντονα φιλοσόφους όπως τους Ενγκελς, Μαρξ, Ντάβιντ Στράους, Νίτσε και Μαξ Στίρνερ. Εκτιμούσε πως ο Θεός ήταν ανθρώπινη επινόηση ενώ οι θρησκευτικές δραστηριότητες ήταν επιθυμίες των ανθρώπων. Για αυτούς τους λόγους, θεωρείται ο θεμελιωτής της ανθρωπολογίας της θρησκείας.

Ο Blainey σημειώνει ότι, παρόλο που ο Βολταίρος θεωρείται από πολλούς ότι έχει συνεισφέρει σημερινά στην αθεϊστική σκέψη κατά της Επανάστασης, ταυτόχρονα έχει αποθαρρύνει τους ανθρώπους να μην λαμβάνουν υπόψιν τον φόβο του Θεού: «Αν ο θεός δεν υπήρχε, θα ήταν απαραίτητο να τον επινοήσουμε»^[73]. Ο φιλόσοφος Edmund Burke στο έργο του «Αντανακλάσεις στην Επανάσταση στην Γαλλία (Reflections on the Revolution in France) το 1790, απόρριψε τον αθεϊσμό, γράφοντας πως μια αφορούσε μια «φιλολογική κλίκα» η οποία «πριν μερικά χρόνια έφτιαξε κάτι σαν πλάνο για την καταστροφή της Χριστιανικής θρησκείας. Αυτός ο στόχος τον οποίο κυνηγούν με ζήλο, μέχρι σήμερα έχει ανακαλυφθεί μόνο από ορισμένους... Αυτοί οι αθεϊστικοί πατέρες είναι φανατικοί...» αλλά ο Burke κατέλειξε «ο άνθρωπος είναι από την φύση του ένα θρησκευόμενο ζώο» και «ο αθεϊσμός δεν είναι μόνο εναντίον της λογικής αλλά και τον ενστίκτων μας... δεν θα επικρατήσει για πολύ»^[74]

Ως τα τέλη του 19ου αιώνα, ο αθεϊσμός άνθισε υπό την επίρρεια του ορθολογισμού. Πολλοί γνωστοί φιλόσοφοι αυτής της εποχής αρνήθηκαν την ύπαρξη του θεού ή άλλων θεοτήτων, όπως οι Λούντβιχ Φόιερμπαχ, Άρθουρ Σοπενχάουερ, Μαξ Στίρνερ, Καρλ Μαρξ, and Φρίντριχ Νίτσε.^[75]

Ο George Holyoake ήταν ο τελευταίος άνθρωπος που φυλακίστηκε το 1842 στη Μεγάλη Βρετανία λόγω του ότι ήταν άθεος. Ο Stephen Law σημειώνει πως ίσως να ήταν και ο πρώτος. Σύμφωνα με τον Law, ο Holyoake «ήταν ο πρώτος που επινόησε τον όρο κοσμικότητα»).^[76]

Από το 1900

Ο αθεϊσμός, κυρίως ο πρακτικός αθεϊσμός, προχώρησε σε πολλές κοινωνίες του 20ου αιώνα. Η αθεϊστική σκέψη εντάχθηκε σε μια σειρά από άλλες γενικότερες φιλοσοφίες όπως τον υπαρξισμό, τον αντικειμενισμό της Άνν Ραντ, τον μηδενισμό, τον μαρξισμό, τον φεμινισμό, τον αναρχισμό, τον θετικισμό.^[77] και στο γενικότερο επιστημονικό και ρασιοναλιστικό κίνημα.

Επιπλέον, ο αθεϊσμός από το κράτος αναδύθηκε στην Ανατολική Ευρώπη και Ασία αυτή την περίοδο, ιδίως στη Σοβιετική Ένωση υπό τον Βλαντίμιρ Λένιν, τον Ιωσήφ Στάλιν και στην κομμουνιστική Κίνα υπό τον Μάο Τσετούνγκ. Μετά τον Μάο, το κομμουνιστικό Κόμμα της Κίνας παραμένει αθεϊστικό, αλλά δεν απαγορεύει τις θρησκευτικές εκδηλώσεις στην Κίνα.^{[78][79][80]} Ο Βρετανός φιλόσοφος Μπέρτραντ Ράσελ

Παρόλο που ο ιστορικός Geoffrey Blainey έγραψε πως οι περισσότεροι ηγέτες του δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου ήταν άθεοι και εχθρικοί προς τον Ιουδαϊσμό και Χριστιανισμό^[81] ο Richard Madsen υποδεικνύει πως τόσο ο Χίτλερ όσο και ο Στάλιν, βοήθησαν να ανοίξουν εκκλησίες ως μέσω αύξησης της δημοτικότητάς τους κατά τη διάρκεια του πολέμου.^[82] Οι Blackford και Schüklenk έγραψαν: «*αναμφισβήτητα η Σοβιετική Ένωση ήταν αθεϊστικό κράτος το ίδιο ισχύει και για τη Μαοϊκή Κίνα και τους φανατικούς Χμερ του Πολ Ποτ που κυβερνούσαν την Καμπότζη τη δεκαετία του 70. Αυτό όμως δεν σημαίνει πως οι φρικαλεότητες που διέπραξαν αυτά τα απολυταρχικά καθεστώτα ήταν αποτέλεσμα της αθεϊστικής σκέψης, ούτε έγιναν στο όνομα του αθεϊσμού ή πραγματοποιήθηκαν εξ αιτίας αθεϊστικών πτυχών του κομμουνισμού.*»

Ο Λογικός θετικισμός και επιστημονισμός άνοιξαν τον δρόμο για τον νεοθετικισμό, την αναλυτική φιλοσοφία, τον στρουκτουραλισμό και τον νατουραλισμό. Ο Νεοθετικισμός και η αναλυτική φιλοσοφία απέρριψαν τον κλασικό ρασιοναλισμό και τη μεταφυσική, αποδεχόμενοι τον αυστηρό εμπειρισμό και τον επιστημονικό νομιναλισμό. Υπέρμαχοι φιλόσοφοι όπως ο Μπέρτραντ Ράσελ απέρριψαν με εμφατικό τρόπο την πίστη στον Θεό. Σε πρώιμα του έργα ο Βιτγκενστάιν, προσπάθησε να ξεχωρίσει τη μεταφυσική και υπερφυσική γλώσσα από τη ρασιοναλιστική σκέψη. Ο A. J. Ayer τόνισε την έλλειψη επαληθευσιμότητας και τις κενές νοήματος θρησκευτικές αφηγήσεις για να υποστηρίξει τη στήριξη του στις εμπειρικές επιστήμες. Ο στρουκτουραλισμός του Λεβί Στρος (Lévi-Strauss) συνέδεσε τη θρησκευτική γλώσσα με το ανθρώπινο υποσυνείδητο, απορρίπτοντας μεταφυσικά νοήματα. Οι J. N. Findlay και J. J. C. Smart επιχειρηματολόγησαν πως η ύπαρξη του θεού δεν είναι λογικά, απαραίτητη. Νατουραλιστές και υλιστές μονιστές όπως ο Τζον Ντιούι υποστηρίζουν πως ο φυσικός κόσμος είναι η βάση για τα πάντα, αρνούμενοι την ύπαρξη του θεού ή της αιώνιας ζωής.^{[83][84]}

Άλλες εξελίξεις στον 20ο αιώνα

Στην Ινδία, ο άθεος ακτιβιστής Periyar E. V. Ramasamy αγωνίστηκε εναντίον του Ινδουισμού και των Βραχμάνων για διακρίσεις και διαχωρισμό των ανθρώπων στο όνομα της κάστας και της θρησκείας.^[85] Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν το 1956, όταν κατά την ανέγερση ενός αγάλματος ενός ινδουϊστή θεού, με μια σεμνή ομιλία έκανε αντιθεϊστικές δηλώσεις^[86]

Ο άθεος Vashti McCollum κέρδισε μια σημαδιακή δικαστική νίκη το 1948 στο Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ προκαλώντας πλήγμα στη θρησκευτική εκπαίδευση στα δημόσια σχολεία της Αμερικής.^[87] Η Madalyn Murray O'Hair ίσως η Αμερικανίδα άθεη με τη μεγαλύτερη επίδραση οδήγησε στο Ανώτατο Δικαστήριο το 1963 την υπόθεση Murray

υ. *Curlett* στην οποία απαγορεύτηκε η υποχρεωτική προσευχή στα δημόσια σχολεία.^[88] Το 1966, το περιοδικό *Time* ρώτησε «Είναι ο Θεός νεκρός;»^[89] ως απάντηση στο αντιθρησκευτικό κίνημα μιας και τότε ο μισός πληθυσμός της Γης περίπου, ζούσε υπό αντιθρησκευτικές κυβερνήσεις, ενώ εκατομμύρια άνθρωποι στην Αφρική, Ασία και Λατινική Αμερική δεν ήξεραν τον χριστιανικό θεό και τη χριστιανική θεολογία.^[90] Το ίδρυμα *Freedom From Religion Foundation* (ίδρυμα για την ελευθερία από την θρησκεία) ιδρύθηκε από κοινού από την *Anne Nicol Gaylor* και την κόρη της, *Annie Laurie Gaylor*, το 1976 στις ΗΠΑ και έχει παναμερικανική δράση από το 1978. Υποστηρίζει τον διαχωρισμό του κράτους από την εκκλησία.^{[91][92]}

Το 2010 μια μελέτη βρήκε ότι αυτοί που χαρακτηρίζουν τους εαυτούς τους ως αγνωστικιστές ή άθεους, έχουν γενικότερα καλύτερη γνώση της θρησκείας παρά από τους πιστούς των κύριων θρησκειών. Οι μη πιστοί είχαν καλύτερα αποτελέσματα για δόγματα κεντρικά στην καθολική και προτεσταντική πίστη. Μόνο οι Μορμόνοι και οι Εβραίοι είχαν τόσο καλά αποτελέσματα, όσο οι άθεοι και οι αγνωστικιστές.^[93]

Το 2012, το πρώτο συνέδριο «γυναίκες στην κοσμικότητα» πραγματοποιήθηκε στο Αρλινγκτον της Βιρτζίνια.^{[94][95]}

Το αθεϊστικό φεμινιστικό κίνημα αύξησε την εστίαση του εναντίον του σεξισμού και της σεξουαλικής κακοποίησης εντός του αθεϊστικού κινήματος.^[96] Τον Αυγούστο του 2012 η , Jennifer McCreight ίδρυσε ένα κίνημα γνωστό ως «Αθεϊσμός Συν» (*Atheism Plus*, ή *A+*), το οποίο «*κοιτάζει κριτικά τα πάντα, από κοινωνικά θέματα, όπως σεξισμό, ρατσισμό, πολιτική, φτώχεια και έγκλημα*».^{[97][98][99]}

Το 2013 ανεγέρθηκε το πρώτο αθεϊστικό μνημείο σε κυβερνητικό έδαφος στις ΗΠΑ, στη Φλόριντα, όπου ένα γρανιτένιο παγκάκι 680 κιλών, αποκαλύφθηκε στο Bradford County με επιγραφές από φράσεις του Τόμας Τζέφερσον, Βενιαμίν Φραγκλίνου, και της Ο'Hair.^{[100][101]}

Νέος Αθεϊσμός

Οι «τέσσερις καβαλάρηδες» του Νέου Αθεϊσμού: Ρίτσαρντ Ντόκινς, Κρίστοφερ Χίτσενς, Σαμ Χάρις και Ντάνιελ Ντένιτ .Κύριο λήμμα: Νέος Αθεϊσμός

Νέος αθεϊσμός είναι το όνομα που δόθηκε σε ένα κίνημα από ορισμένους συγγραφείς στις αρχές του 21ου αιώνα οι οποίοι θεωρούν πως «η *θρησκεία δεν πρέπει να γίνεται ανεκτή, αλλά να αντιμετωπίζεται, να κριτικάρεται και να αποκαλύπτεται με λογικά επιχειρήματα όποτε αυξάνει την επιρροή της*».^[14] Το κίνημα σχετίζεται με τους συγγραφείς : Ρίτσαρντ Ντόκινς, Κρίστοφερ Χίτσενς, Σαμ Χάρις και τον καθηγητή φιλοσοφίας Ντάνιελ Ντένιτ.^{[102][103]} Πολλά βιβλία με εξαιρετικές πωλήσεις έχουν εκδοθεί από τους τέσσερις αυτούς συγγραφείς από το 2004 έως το 2007, τα οποία αποτελούν τη βάση του νέου αθεϊσμού.^[103]

Επιχειρήματα

Ο Βαρόνος του Χόλμπαχ υπήρξε υποστηρικτής του αθεϊσμού τον 18ο αιώνα.

«Η πηγή της δυστυχίας του ανθρώπου, είναι η άγνοια του για την Φύση. Η επιμονή με την οποία προσκολλάται σε τυφλά σε απόψεις στις οποίες έχει εμποτιστεί από την βρεφική του ηλικία, γίνεται συνυφασμένη με την ύπαρξη του και του εμποδίζει να αναπτυχθεί, τον καθιστά να είναι σκλάβος της μυθολογίας του και τον καταδικάζει σε συνεχή σφάλματα.»^[104]

Επιστημονολογικά επιχειρήματα

Δείτε επίσης: Αγνωστικιστικός αθεϊσμός και Θεολογική αγνωσία

Ο επιστημονικός νατουραλισμός^[β] απορρίπτει τον θεϊστικό ισχυρισμό ότι μπορούμε να δούμε και κατανοήσουμε κάποιο Θεό χρησιμοποιώντας δυο πηγές: α) τον θρησκευτικό νατουραλισμό (δηλαδή την λογική μας μαζί με τις αισθήσεις μας) και β) την Αποκάλυψη (από κάποια αυθεντία η οποία συνήθως πραγματοποιεί θαύματα) ^[105]. Το επιστημονολογικό επιχείρημα αρθρώνεται από 3 προτάσεις: I) Δεν μπορούμε να γνωρίζουμε πράγματα τα οποία δεν εντοπίζονται στον χωρόχρονο. II) Αν κάτι δεν είναι αντικείμενο το οποίο μπορούμε να γνωρίζουμε άμεσα, η γνώση του απαιτεί μια αιτιώδη σχέση μεταξύ αυτού και εμάς, και III) Τα αντικείμενα τα οποία δεν βρίσκονται εντός του χωρόχρονου, δεν μπορούν να έχουν αιτιώδη σχέση με όσους είναι εντός το χώρου και χρόνου.^[106]

Οι άθεοι έχουν επιχειρηματολογήσει ότι οι άνθρωποι δεν μπορούν να γνωρίζουν ή να αποδείξουν την ύπαρξη θεού. Σε διάφορες θρησκευτικές φιλοσοφίες, η θεότητα είναι διαχωριστή από τον κόσμο, συμπεριλαμβανομένου του σώματος, του μυαλού και της συνείδησης η οποία είναι κλεισμένη μέσα στο κάθε ον ξεχωριστά. Στον ρασιοναλιστικό αγνωστικισμό του Ιμμάνουελ Καντ και της εποχής του Διαφωτισμού, η γνώση προέρχεται από την ανθρώπινη λογική· σύμφωνα με αυτή την γραμμή σκέψης του αθεϊστικού αγνωστικισμού, δεν μπορούμε να γνωρίζουμε αν υπάρχουν θεοί. Ο Σκεπτικισμός, βασισμένος πάνω στις ιδέες του Ντέιβιντ Χιούμ, ισχυρίζεται πως η βεβαιότητα για οτιδήποτε είναι αδύνατη, έτσι κανένας δεν μπορεί να ξέρει αν ο θεός ή όχι υπάρχει. Ο Χιούμ, ωστόσο, παρατήρησε πως μεταφυσικές έννοιες, για τις οποίες δεν έχουμε παρατηρήσεις, πρέπει να απορριφθούν ως «σοφιστείες και ψευδαισθήσεις».^[107] Πάντως το αν ο αγνωστικισμός πρέπει να προσμετράται ως αθεϊσμός, είναι κάτι που αμφισβητείται, καθώς από ορισμένους θεωρείται ως ανεξάρτητη κοσμοθεωρία.^[108]

Άλλα επιχειρήματα για τον αθεϊσμό τα οποία μπορούν να ταξινομηθούν ως επιστημονολογικά ή οντολογικά, συμπεριλαμβάνουν τον ιγνωστικισμό, σύμφωνα με τον οποίο υπάρχει έλλειψη ή δυσκολία του νοήματος της έννοιας του θεού και φράσεων όπως όπως «ο θεός είναι πανίσχυρος». Σύμφωνα με την Θεολογική αγνωσία, η φράση «ο Θεός υπάρχει» δεν εκφράζει μια θέση αλλά είναι κενή νοήματος. Παρόλο που υπάρχει διχογνωμία αν αυτές οι θέσεις κατατάσσονται στον αθεϊσμό ή αγνωστικισμό, οι φιλόσοφοι A. J. Ayer και Theodore M. Drange απορρίπτουν την κατηγοροποίηση αυτή

καθώς και οι δύο αποδέχονται ότι η φράση «ο Θεός υπάρχει» έχει νόημα, (αλλά είτε δεν την αποδέχονται ή την αμφισβητούν) και θέτουν την αγνωσία σαν ξεχωριστή κατηγορία^{[109][110]}

Μεταφυσικά επιχειρήματα

Ο μεταφυσικός αθεϊσμός συμπεριλαμβάνει όλες τις σχολές σκέψεις οι οποίες σχετίζονται με τον μονισμό (ομοιογένεια της πραγματικότητας). Ο μεταφυσικός αθεϊσμός μπορεί να είναι α) απόλυτος- ρητή άρνηση της ύπαρξης του θεού και σχετίζεται με τον υλιστικό μονισμό (όλων των ειδών υλιστικού μονισμού, από τα αρχαία χρόνια ως την σύγχρονη εποχή) και β) σχετικός- μη σαφής άρνηση του Θεου σε κάθε φιλοσοφία που ενώ αποδέχεται την ύπαρξη ενός απόλυτου Όντος, δεν του αποδίδουν τις ιδιότητες που συνήθως χαρακτηρίζουν τον θεό: υπερβατικός, πρόσωπο, ενότητα. Αυτή η ιδεαλιστική μορφή μονισμού σχετίζεται με τον υπεϊσμό και πανθεϊσμό^[111] Στον Επίκουρο αποδίδεται το πρώτο παράδειγμα του προβλήματος του κακού. Ο Ντέιβιντ Χιούμ στο έργο του Διάλογοι για τη φυσική θρησκεία το 1779 παρέπεμψε στον Επίκουρο για το επιχείρημα του, καταγεγραμμένο υπό μορφή σειράς ερωτήσεων:^[112]

«Θέλει ο Θεός να εμποδίσει το κακό αλλά δεν είναι ικανός; Τότε δεν είναι παντοδύναμος. Μπορεί αλλά δε θέλει; Τότε δεν είναι πανάγαθος. Και θέλει και μπορεί; Τότε γιατί υπάρχει το κακό; Δεν θέλει ούτε μπορεί; Τότε γιατί να τον αποκαλούμε Θεό;»

Λογικά Επιχειρήματα

Μερικοί άθεοι εκτιμούν πως διάφορες θεωρίες για τους θεούς, όπως ο προσωπικός θεός του Χριστιανισμού, δεν παρουσιάζουν λογική συνοχή. Αυτού του είδους η επιχειρηματολογία, παρουσιάζει μια σειρά από επαγωγικά επιχειρήματα τα οποία εξετάζουν ορισμένες ιδιότητες, όπως η τελειότητα του θεού, το ενδεχόμενο να δημιούργησε το σύμπαν, τον ισχυρισμό ότι δεν υπόκειται σε αλλαγές, την πρόταση ότι είναι πάνσοφος, ή ότι είναι πανταχού παρών, ή παντοδύναμος ή πανάγαθος, ή υπερβατικός, το ότι είναι Ον (πρόσωπο), το ότι είναι αύλος, δίκαιος και φιλέσπλαχνος.^[113]

Άθεοι που ασχολούνται με την θεοδικία, πιστεύουν ότι ο κόσμος όπως τον γνωρίζουμε δεν μπορεί να εξηγηθεί με τις ιδιότητες οι οποίες συνήθως αποδίδονται στον θεό. Υποστηρίζουν πως ένας πάνσοφος, παντοδύναμος και πανάγαθος θεός είναι ασύμβατος με τον κόσμο όπου υπάρχει το πρόβλημα του κακού και ο ανθρώπινος πόνος, ενώ η θεία αγάπη κρυμμένη από αρκετούς ανθρώπους.^[114]

Μειωτικά επιχειρήματα

Ο φιλόσοφος Λούντβιχ Φόιερμπαχ και ο ψυχαναλυτής Σίγκμουντ Φρόυντ υποστήριξαν πως ο θεός, και άλλες παρόμοιες ιδέες είναι ανθρώπινες επινοήσεις, οι οποίες δημιουργήθηκαν για να εξυπηρετήσουν ψυχολογικές και συναισθηματικές ανάγκες ή επιθυμίες.^[115] Οι Καρλ Μαρξ και Φρίντριχ Ενγκελς, επηρεασμένοι από το έργο του

Φόιερμπαχ, επιχειρηματολόγησαν πως η θρησκεία αποτελεί ανακούφιση για τον καταπιεσμένο λαό, σύμφωνα με τον Φρόντ είναι μια ψυχωτική φαντασία και σύμφωνα με τον Φρίντριχ Νίτσε είναι η εκδίκηση του αδύναμου κατά του δυνατού.^[116] Σύμφωνα με τον Μιχαήλ Μπακούνιν, «η ιδέα του θεού σημαίνει την αφαίρεση της ανθρώπινης λογικής και δικαιοσύνης· είναι η πιο αποφασιστική άρνηση της ανθρώπινης ελευθερίας και αναγκαστικά καταλήγει στην σκλαβιά της ανθρωπότητας, στην θεωρία και στην πράξη». Ο Μπακούνιν, ανέστρεψε τον διάσημο αφορισμό του Βολταίρου «Αν ο Θεός πραγματικά υπήρχε, θα έπρεπε να τον καταργήσουμε»^[117]

Τύποι και ταξινομήσεις αθεϊσμού

Διάγραμμα που δείχνει τη σχέση του Σκληρού (Strong) Αθεϊσμού με τον Συνειδητό (Explicit) και Ασυνειδητό (Implicit) Αθεϊσμό. Α) Οι σκληροί Συνειδητοί Άθεοι λένε: Δεν υπάρχει ούτε ένας θεός Β) Οι μαλακοί Συνειδητοί Άθεοι λένε: δεν πιστεύουν πως υπάρχει θεός, αλλά ούτε και λένε πιστεύω πως δεν υπάρχει ούτε ένας θεός. Γ) Οι Ασυνείδητα Άθεοι δεν πιστεύουν στην ύπαρξη του Θεού, χωρίς όμως να απορρίψουν την ύπαρξη του, πχ τα νεογέννητα. (το μέγεθος των συνόλων δεν αναλογεί με την πληθυσμιακή τους κατάσταση)

Συνειδητός – Ασυνείδητος Αθεϊσμός

Ο Συνειδητός Αθεϊσμός αντιπροσωπεύει την απουσία θεϊστικών πιστεύω εξ αιτίας της συνειδητής απόρριψής τους, ενώ Ασαφής αθεϊσμός σημαίνει την απουσία θεϊστικών πιστεύω χωρίς συνειδητή απόρριψη τους. Ο όρος επινοήθηκε από τον Τζιώρτζ Σμιθ (George H. Smith) το 1979.^[13]

Ο Τζωρτζ Σμιθ ορίζει τον «Ασυνείδητος αθεϊσμό» ως «την απουσία θεϊστικής πεποίθησης χωρίς συνειδητή απόρριψη των θεοτήτων». Η «απουσία θεϊστικής πεποίθησης» περιλαμβάνει όλες τις μορφές μη-πίστης στις θεότητες: α) τους ενήλικες που δεν έχουν ποτέ ακούσει για την έννοια των θεοτήτων, β) τους ενήλικες που έχουν ακούσει αλλά δεν έχουν εξετάσει τις θεωρίες περί θεοτήτων γ) τα παιδιά και τα βρέφη και δ) τους αγνωστικιστές.^[13]

Ο Συνειδητός Αθεϊσμός, χωρίζεται σε 3 υποκατηγορίες, σύμφωνα με τον Σμιθ, ανάλογα με την αιτία που δηλώνει πως τον οδήγησε στην αθεΐα. α) δηλώνει «δεν πιστεύω στην ύπαρξη θεοτήτων ή υπερφυσικών όντων», β) δηλώνει «δεν υπάρχει θεός» ή «είναι αδύνατον να υπάρχει θεός» και γ) δηλώνει «η ιδέα της ύπαρξης θεών είναι ανόητη».^[13]

Ο Γκράχαμ Όπλυ, ταξινομεί όσους δεν έχουν θεϊστική πεποίθηση επειδή δεν γνωρίζουν την έννοια του Θεού, ως *αθώους*. Σε αντιδιαστολή με τους άθεους και αγνωστικιστές, οι αθώοι δεν απαντήσανε στο ερώτημα αν υπάρχει θεός, επειδή δεν μπορούν να σκεφτούνε την ερώτηση αν υπάρχει Θεός. Ο Όπλυ δίνει για παράδειγμα τα παιδιά μερικών μηνών, τους ασθενείς με προχωρημένη *άνοια*, με σοβαρό τραύμα στον εγκέφαλο, είναι *αθώοι*.^[118]

Θετικός – Αρνητικός

Θετικός Αθεϊσμός (ή *δυνατός* ή *σκληρός*) είναι η μορφή του αθεϊσμού που δηλώνει πως δεν υπάρχει Θεός ή θεότητες.^[119]

Αρνητικός Αθεϊσμός (ή *αδύναμος* ή *μαλακός*) είναι κάθε άλλη μορφή αθεϊσμού, πχ ένας άνθρωπος που δηλώνει πως δεν πιστεύει σε κάποια θεότητα αλλά δεν δηλώνει ρητώς πως δεν υπάρχει θεός (εξ ου και το αρνητικός). Δηλαδή δεν πιστεύουν δυνατά στη μη ύπαρξη θεοτήτων.^{[119][120]}

Νέος Αθεϊσμός

Οι ^[νεκρός σύνδεσμος] «4 *καβαλάρηδες*» του Νέου Αθεϊσμού: Ρίτσαρντ Ντόκινς, Κρίστοφερ Χίτσενς, Ντάνιελ Ντέννετ, and Σαμ Χάρρις. Σύμφωνα με τον Ρ. Ντόκινς, «Είμαστε όλοι άθεοι για τους περισσότερους θεούς που πίστεψαν ποτέ οι κοινωνίες. Μερικοί από μας πάνε ένα βήμα παραπάνω»^[121]

Νέος Αθεϊσμός, (κατά τους κριτικούς: *ευαγγελικός αθεϊσμός*, ή *στρατευμένος αθεϊσμός* ή *φονταμενταλιστικός αθεϊσμός*)^{[122][123][124]} είναι αθεϊστικό κίνημα το οποίο εμφανίστηκε τις τελευταίες δεκαετίες του 20ού αιώνα^[125] και υποστηρίζει πως η θρησκεία δεν πρέπει να είναι ανεκτή όποτε προσπαθεί να επηρεάσει την κυβέρνηση, την εκπαίδευση ή την πολιτική γενικότερα.^[126] Η φράση πρωτοεμφανίστηκε σε άρθρο στο περιοδικό *Wired* το 2006.^[127] Οι Νέοι Άθεοι ταυτίζονται με τον κοσμικό Ανθρωπισμό, ιδίως στην κριτική της εκπαίδευσης που επιτρέπει την κατήχηση των παιδιών σε θρησκείες. Η δριμεία κριτική κατά των θρησκειών πάντως δεν είναι κάτι νέο. Υπήρξαν αρκετοί παλιότεροι με έντονη κριτική κατά των θρησκειών (Λούντβιχ Φόιερμπαχ, Βλαδίμηρος Λένιν, Φρίντριχ Νίτσε, Καρλ Μαρξ, Μπέρτραντ Ράσελ, Μαρκ Τουαίην κα).

Οι νέοι αθεϊστές τείνουν να μοιράζονται ένα γενικό σύνολο υποθέσεων και απόψεων. Αυτές οι θέσεις αποτελούν το υπόβαθρο θεωρητικό πλαίσιο που είναι γνωστό ως ο νέος αθεϊσμός. Οι νέοι άθεοι συγγραφείς μοιράζονται την κεντρική πεποίθηση ότι δεν υπάρχει καμία υπερφυσική ή θεϊκή πραγματικότητα οποιουδήποτε είδους. Ισχυρίζονται πως η θρησκευτική πίστη είναι παράλογη. Και τέλος, εκτιμούν ότι υπάρχει ένα καθολικό και αντικειμενικό κοσμικό ηθικό πρότυπο. Αυτό το ηθικό στοιχείο τις ξεχωρίζει από άλλους εξέχοντες ιστορικούς αθεϊστές όπως ο Νίτσε και διαδραματίζει βασικό ρόλο στα επιχειρήματά τους, διότι χρησιμοποιείται για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η θρησκεία είναι κακή με διάφορους τρόπους.^[128]

Οι νέοι αθεϊστές κάνουν ουσιαστική χρήση των φυσικών επιστημών τόσο στις επικρίσεις τους για θεωρητική πίστη όσο και στις προτεινόμενες εξηγήσεις για την προέλευση και την εξέλιξη τους. Χρησιμοποιούν την επιστήμη για τις συνιστώμενες εναλλακτικές λύσεις στη θρησκεία. Πιστεύουν ότι η εμπειρική επιστήμη είναι η μόνη (ή τουλάχιστον η καλύτερη) βάση για γνήσια και αληθινή γνώση του κόσμου και επιμένουν ότι μια πεποίθηση μπορεί να δικαιολογηθεί επιστημολογικά μόνο αν βασίζεται σε επαρκή αποδεικτικά στοιχεία. Το συμπέρασμά τους είναι ότι η επιστήμη αδυνατεί να αποδείξει ότι υπάρχει ένας Θεός και υποστηρίζει ακόμη και τον ισχυρισμό ότι ένα τέτοιο όντας πιθανότατα δεν υπάρχει. Αυτό που η επιστήμη θα δείξει για τη

θρησκευτική πίστη, ισχυρίζονται, είναι ότι αυτή η πίστη μπορεί να εξηγηθεί ως προϊόν της βιολογικής εξέλιξης. Επιπλέον, πιστεύουν ότι είναι δυνατόν να ζήσουν μια ικανοποιητική μη θρησκευτική ζωή βάσει των κοσμικών ηθών και των επιστημονικών ανακαλύψεων.^[128]

Αθεϊσμός+

Ο Αθεϊσμός+, (Atheism+), είναι ο αθεϊσμός που κρατάει την πολεμική ρητορική του Νέου Αθεϊσμού, αλλά απορρίπτει τις θέσεις του «Νέου Αθεϊσμού» που θεωρεί ως συντηρητικές (ρατσισμός, ισλαμοφοβία, ανωτερότητα λευκής φυλής)^[129] και στη θέση τους προβάλλει την υπεράσπιση προοδευτικών πολιτικών όπως της κοινωνικής δικαιοσύνης, του φεμινισμού, αντιρατσισμού, υπέρ των δικαιωμάτων των ομοφυλοφίλων και χρησιμοποιούν κριτική σκέψη και σκεπτικισμό.^[130] Ο όρος επινοήθηκε το 2012 από μια blogger, την τότε μεταπτυχιακή φοιτήτρια Βιολογίας Τζεν Μακρεϋτ (Jen McCreight)^[131], στο ιστολόγιο της. Ο Αθεϊσμός+ διαφέρει από τον Ανθρωπισμό στην επιθετική τακτική που υιοθετεί κατά των αντιπάλων του.^[130]

Αντιθεϊσμός

Ο όρος Αντιθεϊσμός χρησιμοποιείται με δυο έννοιες. Η πρώτη, καλύπτει όσους θεωρούν τον θεϊσμό ως επικίνδυνο, καταστρεπτικό ή ενθαρρύνει την επιβλαβή συμπεριφορά. Ο Κρίστοφερ Χίτσενς προσφέρει ένα παράδειγμα αυτής της προσέγγισης στο «Γράμματα σε ένα Νέο Αντιθετιστή» («*Letters to a Young Contrarian*») (2001), στο οποίο γράφει: «*Δεν είμαι καν αθεϊστής όσο είμαι αντιθεϊστής · δεν ισχυρίζομαι μόνο ότι όλες οι θρησκείες είναι εκδόσεις της ίδιας ψευδαισθησης, αλλά πιστεύω ότι η επιρροή των εκκλησιών και η επίδραση των θρησκευτικών πεποιθήσεων είναι επιζήμια*».^[132]

Η δεύτερη σημασία της λέξης αντιθεϊσμός λαμβάνει μια διαφορετική θέση. Ο αντιθεϊσμός δηλώνει πως υπάρχει ένας θεός, ο οποίος είναι απολύτως κακός.^[133] Όμως αυτή η σημασία είναι θεϊστική παρά αθεϊστική.

Ανθρωπισμός

Ο όρος Ανθρωπισμός, (αγγλικά: Humanism) (ή «κοσμικός ανθρωπισμός» ως αντιδιαστολή με τον θρησκευτικό αθεϊσμό των προηγούμενων αιώνων) περιγράφει μια έννοια η οποία δεν είναι ταυτόσημη με τον αθεϊσμό, όμως συσχετίζεται μαζί του. Παρόλο που οι ανθρωπιστές συνήθως είναι είτε άθεοι είτε αγνωστικιστές, ο Ανθρωπισμός προπαγανδίζει τη θρησκευτική αδιαφορία και το κοσμικό, άθρησκο, κράτος, ενώ προβάλλει τις ηθικές του αρχές σαν βάση λειτουργίας της κοινωνίας.^[134] Οι Ανθρωπιστές βρίσκονται σε αντιδιαστολή με τους «Νέους Άθεους» αφού ακολουθούνε την Ανθρωπιστική παρά Επιστημονολογική τάση του αθεϊσμού και δίνουν έμφαση στις πολιτικές κοινωνικής δικαιοσύνης, αντιρατσισμού και ανεκτικότητας.^{[135][136]}

Ο Ανθρωπισμός δεν έλαβε την επιθετική στάση του Νέου Αθεϊσμού εναντίον των θεϊστών, αντιθέτως, υπήρξαν φωνές που καλούσαν τους ήπιους θεϊστές να ενταχθούν στο Ανθρωπιστικό κίνημα για επιδίωξη κοινών στόχων.^{[137][138]}

Αθεϊστικές φιλοσοφίες

Δείτε επίσης: [Ανθρωπισμός](#)

Ο αξιολογικός ή εποικοδομητικός αθεϊσμός, απορρίπτει την ύπαρξη θεοτήτων ενώ υποστηρίζει την ύπαρξη μιας «ανώτερης αξίας» όπως ο ανθρωπισμός. Αυτό το είδος του αθεϊσμού υπερασπίζεται την ανθρωπότητα ως την απόλυτη πηγή ηθικής και αξιών, ενώ επιτρέπει στους ανθρώπους να λύνουν τα ηθικά προβλήματα που προκύπτουν χωρίς να απευθύνονται στον Θεό. Ο Μαρξ και ο Φρόιντ χρησιμοποίησαν αυτό το επιχείρημα για να μεταφέρουν μηνύματα απελευθέρωσης, ανάπτυξης και απεριόριστης ευτυχίας.^[108] Μια από τις συχνότερες κριτικές του αθεϊσμού πάντως κινείται σε διαφορετική κατεύθυνση: αν αρνηθείς την ύπαρξη του θεού, οδηγείσαι στον ηθικό σχετικισμό και μένεις χωρίς ηθική ή ηθικές βάσεις,^[139] και δυστυχημένος.^[140] Σε αυτή την κριτική απαντάει ο Σαμ Χάρις, υποστηρίζοντας πως η ηθική είναι έμφυτη στους ανθρώπους, δίνοντας μια βιολογική, εξελικτική εξήγηση: Η εξελικτική διαδικασία ενστάλαξε στους ανθρώπους το ένστικτο της ηθικής, καθώς αυτό τους έδινε πλεονέκτημα για την επιβίωση της κοινότητας.^[141]

Ο Γάλλος φιλόσοφος Ζαν-Πωλ Σαρτρ, χαρακτήριζε τον εαυτό του σαν αντιπρόσωπο του αθεϊστικού υπαρξισμού^[142] και δεν τον ενδιέφερε τόσο η άρνηση της ύπαρξης του Θεού, όσο να τεκμηριώσει ότι ...«ο άνθρωπος έχει ανάγκη ...να βρεί τον εαυτό του ξανά και να καταλάβει πως τίποτα δεν μπορεί να τον σώσει από τον εαυτό του, ούτε ακόμη μια πραγματική απόδειξη πως υπάρχει θεός»^[143] Ο Σαρτρ είπε πως η συνέπεια του αθεϊσμού του ήταν πως «αν ο θεός δεν υπάρχει, τουλάχιστον υπάρχει ένα ον του οποίου η ύπαρξη προηγείται της ουσίας, ένα ον το οποίο υπάρχει πριν οριστεί από κάποια άλλη έννοια...Αυτό το ον είναι ο άνθρωπος.»^[142] Οι πρακτικές συνέπειες αυτού του είδους του αθεϊσμού περιγράφηκαν από τον Σαρτρ ως το νόημα πως δεν υπάρχουν εκ των προτέρων κανόνες, ή απόλυτες αρχές τις οποίες μπορεί να επικαλεστεί κάποιος για να ρυθμίσει την ανθρώπινη συμπεριφορά, έτσι οι άνθρωποι είναι καταδικασμένοι να ανακαλύπτουν για τον εαυτό τους τις αρχές με τις οποίες θα ζουν, κάνοντας τον άνθρωπο ως τον απόλυτο υπεύθυνο για ό τι κάνει.^[144]

Αθεϊσμός και ηθική

Άθεοι φιλόσοφοι υπερασπίζονται την αυτονομία της ηθικής από την θρησκεία και τον Θεό. Σύμφωνα με την άθεη καθηγήτρια φιλοσοφίας Elizabeth Anderson, η ηθική δεν έχει ανάγκη από το κύρος μιας υψηλότερης εξωτερικής αυθεντίας. Προσθέτει πως η επίκληση στην θεία αυθεντία, όχι μόνο δεν ενισχύει το κύρος της ηθικής, αλλά το υπονομεύει. Αυτό ευκολύνει την να αγνοήσει κανείς τα παράπονα όσων αδικηθούν από τις πράξεις μας, εφόσον το ηθικό τους κύρος δεν αναγνωρίζεται. Στην κοσμική ηθική, η πληροφορία για τις γνώμες των άλλων είναι απαραίτητη για να βελτιωθεί η συμπεριφορά μας. Η προσφυγή στον Θεό, ισοδυναμεί με απόπειρα να αποφύγουμε κάθε ευθύνη.^[145] Σε παρόμοιο μήκος κύματος, ο Γκρεγκ Έλστιν, ισχυρίζεται πως η ύπαρξη του θεού και της συγχώρεσης επιτρέπει τις κακές πράξεις, καθώς μετά μπορείς να απολογηθείς και οι αμαρτίες να συγχωρεθούν.^[146]

Ο άθεος καθηγητής φιλοσοφίας [David Brink](#) ισχυρίζεται πως η ηθική είναι αντικειμενική, παρόλα αυτά δεν πηγάζει από τον θεό. Η αυτονομία της ηθικής δεν μας επιτρέπει να καταλήξουμε στον ηθικό μηδενισμό ή ηθικό σχετικισμό. Ο Brink χρησιμοποιεί το «[δίλημμα του Ευθύφρονα](#)» για να καταδείξει την αντίφαση της θειστικής προσέγγισης στην ηθική. Σύμφωνα με τον Brink η θέση ότι η ηθική είναι απαραίτητη για να είναι κάποιος ηθικός, αν και διαδεδομένη, είναι δύσκολο να στηριχθεί.^[147]

Δημογραφικά στοιχεία

Τα δημογραφικά στοιχεία του αθεϊσμού είναι δύσκολο να καταγραφούν επειδή η έννοια του «*άθεου*» διαφέρει ανάμεσα σε διάφορες κουλτούρες και γλώσσες.^[148] Σε παγκόσμιες μελέτες πάντως, ο αριθμός άθρησκων είναι μεγαλύτερος από τον αριθμό των άθεων^[149] και ο αριθμός των ανθρώπων που συμφωνούν με δήλωση όπως την έλλειψη πίστης στον θεό, είναι μεγαλύτερος από τον αριθμό που αυτοπροσδιορίζονται ως άθεοι.^[148]

Έρευνα που δημοσιεύτηκε τον Απρίλιο του 2017 της [WIN/Gallup International](#), αναφέρει πως ο μεγαλύτερος πληθυσμός άθεων αριθμητικά και αναλογικά βρίσκεται στην [Κίνα](#), όπου το 57% ισχυρίζεται πως είναι άθεοι, το διπλάσιο ποσοστό από οποιαδήποτε άλλη χώρα, ενώ μόνο το 9% ισχυρίζεται πως είναι θρήσκο. Μετά την Κίνα, ακολουθούν κατ' αναλογία πληθυσμού η [Σουηδία](#), η [Τσεχία](#) και το [Ηνωμένο Βασίλειο](#). Στη Σουηδία το 18% του πληθυσμού χαρακτηρίζονται ως άθεοι και το 55% ως μη θρήσκοι. Στην Τσεχία τα ποσοστά ήτανε 25% άθεοι και μη θρήσκοι το 47%. Τέλος στο Ηνωμένο Βασίλειο τα ποσοστά ήτανε 11% και 58% αντίστοιχα.^[150] Μηδενικά ποσοστά αθεϊσμού υπάρχουν στην [Γκάνα](#), [Αζερμπαϊτζάν](#), [Κόσοβο](#), [Ινδονησία](#) και [Νιγηρία](#).^[151]

Αμερική

Στις ΗΠΑ, σύμφωνα με έρευνα του [Pew Research Center](#) το 2014, οι αυτοπροσδιοριζόμενοι ως «άθεοι» αποτελούσαν το 3.1% του γενικού πληθυσμού ενώ το 9% συμφωνούσε με τη δήλωση «Δεν πιστεύω στην ύπαρξη Θεού». Το 2% δήλωσε πως «δεν ξέρει αν πιστεύει στην ύπαρξη θεου». Οι νεαρότερες ηλικίες αυτοπροσδιορίζονται περισσότερο ως άθεοι με πρώτη την ηλικιακή ομάδα 18-29 χρονών όπου το 6% αυτοπροσδιορίζονται ως άθεοι ενώ το 16% δεν πιστεύουν στην ύπαρξη θεών. Οι περισσότεροι άθεοι είναι συγκεντρωμένοι στην ευρύτερη περιοχή του [Σαν Φρανσίσκο](#) και της πόλης του [Σιάτλ](#).

Στον Καναδά, έρευνα το 2014, έδειξε πως 12% του γενικού πληθυσμού είναι «πεπεισμένοι Άθεοι», στην [Κούβα](#) το 7% και στο [Μεξικό](#) το 4%. Πιο χαμηλά από το Μεξικό κυμαίνονται τα ποσοστά στις υπόλοιπες χώρες της Λατινικής Αμερικής, εκτός από την [Ουρουγουάη](#) όπου Άθεοι αποτελούν το 14% του πληθυσμού. Ποσοστό των πολιτών της Ε.Ε που δήλωσαν πως *πιστεύουν σε κάποιο Θεό*.

Ευρώπη

Ποσοστό των πολιτών της Ε.Ε που δήλωσαν πως *δεν πιστεύουν σε κάποιο Θεό, πνεύμα, ή ανώτερη δύναμη*.

Από τις αρχές του 20ου αιώνα, ο αθεϊσμός και αγνωστικισμός έχουν αυξηθεί στην Ευρώπη, ενώ ταυτόχρονα μειώθηκε η επισκεψιμότητα των εκκλησιών.^[152]

Σύμφωνα με μέτρηση του Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας που έγινε το 2010, το 51% των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης απάντησε πως «πιστεύει πως υπάρχει Θεός», ενώ το 26% απάντησε πως «πιστεύει πως υπάρχει κάποιου είδους πνεύμα ή ανώτερη δύναμη» και το 20% απάντησε πως «δεν πιστεύει πως υπάρχει κάποιο πνεύμα, Θεός, ή κάποια ανώτερη δύναμη». Τα αποτελέσματα είχαν μεγάλη απόκλιση ανάμεσα σε διαφορετικές χώρες, με το 94% των Μαλτέζων να απαντά πως πιστεύει σε Θεό, και μόνο το 16% των Τσέχων να δηλώνει πίστη σε Θεό.

Σε έρευνα του Pew Research Center το 2012 οι άθεοι και αγνωστικιστές αποτελούν περίπου το 18.2% του Ευρωπαϊκού πληθυσμού.^[153] Σύμφωνα με την ίδια έρευνα, οι άθεοι και αγνωστικιστές είναι πλειοψηφία σε δυο ευρωπαϊκές χώρες, την Τσεχία (76%) και την Εσθονία (60%).^[153]

Στην Ελλάδα, έρευνα της Kapa Research το 2015, έδειξε πως το 45,9% δηλώνει πως δεν είναι θρησκευόμενοι, σε σχέση με το 13,8% το 2001. Σε ερώτηση για πίστη σε θεό απάντησε θετικά το 74,2% ενώ αρνητικά το 17,4% (7,4% απάντησε «Δεν Γνωρίζω/Δεν Απαντώ»). Άθεοι δήλωσαν το 14,7% σε σχέση με 1,8% το 2006. Χριστιανοί Ορθόδοξοι δήλωσε το 81,4% σε σχέση με 96,9% το 2006.^{[154][155]}

Χώρα	«Πίστη σε Θεό»	«Πίστη σε κάποιο πνεύμα ή ανώτερη δύναμη»	«Μη πίστη σε κάποιο πνεύμα, Θεό ή ανώτερη δύναμη»	«Δεν ξέρω»
<u>Μάλτα</u>	95%	4%	1%	–
<u>Κύπρος</u>	94%	5%	2%	–
<u>Ρουμανία</u>	92%	7%	2%	–
<u>Ελλάδα</u>	79%	16%	4%	1%
<u>Πολωνία</u>	79%	14%	5%	2%
<u>Ιταλία</u>	74%	20%	6%	–
<u>Ιρλανδία</u>	70%	20%	7%	3%
<u>Πορτογαλία</u>	70%	15%	12%	3%
<u>Σλοβακία</u>	63%	23%	13%	1%
<u>Ισπανία</u>	59%	20%	19%	2%

Χώρα	«Πίστη σε Θεό»	«Πίστη σε κάποιο πνεύμα ή ανώτερη δύναμη»	«Μη πίστη σε κάποιο πνεύμα, Θεό ή ανώτερη δύναμη»	«Δεν ξέρω»
<u>Λιθουανία</u>	47%	37%	12%	4%
<u>Λουξεμβούργο</u>	46%	22%	24%	8%
<u>Ουγγαρία</u>	45%	34%	20%	1%
<u>Αυστρία</u>	44%	38%	12%	6%
<u>Γερμανία</u>	44%	25%	27%	4%
<u>Λετονία</u>	38%	48%	11%	3%
<u>Ηνωμένο Βασίλειο</u>	37%	33%	25%	5%
<u>Βέλγιο</u>	37%	31%	27%	5%
<u>Βουλγαρία</u>	36%	43%	15%	6%
<u>Φινλανδία</u>	33%	42%	22%	3%
<u>Σλοβενία</u>	32%	36%	26%	6%
<u>Δανία</u>	28%	47%	24%	1%
<u>Ολλανδία</u>	28%	39%	30%	3%
<u>Γαλλία</u>	27%	27%	40%	6%
<u>Εσθονία</u>	18%	50%	29%	3%
<u>Σουηδία</u>	18%	45%	34%	3%
<u>Τσεχία</u>	16%	44%	37%	3%
ΕΕ27	51%	26%	20%	3%
<u>Τουρκία (υποψήφια προς ένταξη)</u>	94%	1%	1%	4%
<u>Κροατία (προσχώρησε στην ΕΕ τον Ιούλιο του 2013)</u>	69%	22%	7%	2%
<u>Ελβετία (ΕFTA)</u>	44%	39%	11%	6%
<u>Ισλανδία (ΕΟΧ, όχι ΕΕ)</u>	31%	49%	18%	2%
<u>Νορβηγία (ΕΟΧ, όχι ΕΕ)</u>	22%	44%	29%	5%

Στάση κοινού για τους άθεους

Στατιστικά, οι άθεοι δεν εκτιμούνται σε αρκετές χώρες του πλανήτη. Μη άθεοι, και πιθανόν ίσως και λίγοι άθεοι, φαίνεται να έχουν την εντύπωση πως οι άθεοι εκφράζουν ανήθικες συμπεριφορές, από το να μην πληρώσουν σε εστιατόριο έως το να διαπράξουν μαζικούς φόνους.^{[157][158][159]} Επιπλέον, σύμφωνα έρευνα από το Pew Research Center το 2016, 15% των Γάλλων, 45% των Αμερικάνων και 99% των Ινδονήσιων δήλωσαν πως πιστεύουν πως κάποιος πρέπει να πιστεύει στον θεό για να είναι ηθικός. Το Pew σημείωσε ότι στις ΗΠΑ, οι άθεοι και οι μουσουλμάνοι βρίσκονται μαζί στην χαμηλότερη θέση στο «θρησκευτικό θερμόμετρο» δηλαδή στην ερώτηση πόσο συμπαθούν οι Αμερικάνοι μέλη των κύριων θρησκειών.^[160]

Το προφίλ του άθεου

Σύμφωνα με τον Benjamin Beit-Hallahmi^[161] ο τυπικός άθεος στην δυτική κοινωνία, τείνει να είναι άνδρας, παντρεμένος με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης. Συνήθως είναι λιγότερο αυτάρχεις προσωπικότητες, είναι ανοικτοί στον διάλογο, λιγότερο δογματικοί και προκατειλημμένοι, με περισσότερη ανεκτικότητα, νομοταγείς, με εμπάθεια, ευσυνειδητοί και με υψηλή νοημοσύνη. Αρκετοί σχετίζονται με την διανοήση και την ακαδημαϊκή ζωή.^[161] Σε αυτό το συμπέρασμα καταλήγει εξετάζοντας μια σειρά ερευνών οι οποίες εξέταζαν τα δημογραφικά και ψυχολογικά χαρακτηριστικά των αθέων (σε σχέση με την οικογένεια την οποία μεγάλωσαν, την σχέση τους με το έγκλημα, με την ακαδημία και άλλα) για να καταλήξει στο συμπέρασμα για τους άθεους: «*Με λίγα λόγια, είναι καλό να τους έχεις γείτονες*»^[162]

Κριτική κατά του αθεϊσμού

Ο αθεϊσμός έχει κατακριθεί από θειστές διαφόρων θρησκευτικών πεποιθήσεων, ντεϊστές και αγνωστικιστές.

Εγκλήματα αθεϊστικών καθεστώτων

Οι αθεϊστές συχνά κατηγορούνται για τα εγκλήματα που έχουν γίνει από αθεϊστικά καθεστώτα κατά την προσπάθειά τους να εξαλείψουν τη θρησκευτική πίστη. Τέτοια εγκλήματα εμπνευσμένα από την κρατική αθεϊστική πολιτική έχουν διαπραχθεί στη Γαλλία κατά τη διάρκεια της Περίόδου της Τρομοκρατίας,^[163] στη Σοβιετική Ένωση, την κομμουνιστική Κίνα, την Αλβανία και αλλού, όπου οι πιστοί υπέστησαν δήμευση της περιουσίας τους, εκτοπισμό, φυλάκιση και θάνατο και οι ναοί των τοπικών θρησκειών δημεύτηκαν και μετατράπηκαν σε κοσμικά κέντρα ή αποθήκες.^[164] Παράλληλα, τα καθεστώτα αυτά κατηγορούνται για τη συστηματική προώθηση των αθεϊστικών ιδεών μέσω των σχολικών προγραμμάτων και των Μέσων Επικοινωνίας.^[164]

Οι αθεϊστές συνήθως απαντούν πως η διαφορά με τα εγκλήματα των θρησκειών, είναι πως οι άθεοι εγκληματίες δεν έκαναν τις πράξεις τους επειδή ήταν άθεοι, αλλά το κίνητρό τους ήταν διαφορετικό, και ότι αυτό ερχόταν σε έντονη αντίθεση με τους

θρησκευτικούς πολέμους, οι οποίοι, έχουνε μόνο θρησκευτικό κίνητρο το μίσος προς τη θρησκεία των «άλλων».^[165]

Ο αθεϊσμός ως μορφή Πίστης

Λόγω της αδυναμίας για έλεγχο του περί Θεού ερωτήματος με επιστημονικά ή εμπειρικά μέσα, ο Τόμας Χάξλεϋ διατύπωσε την άποψη ότι καμία απόφαση εν προκειμένω δε μπορεί να ληφθεί επί τη βάσει των διαθέσιμων μαρτυριών, οδηγώντας σε ένα και μόνο συμπέρασμα: είτε δε μπορεί να ληφθεί καμία απόφαση, μία θέση που ο Χάξλεϋ χαρακτήρισε ως αγνωστικισμό, είτε η απόφαση που λαμβάνεται ερείδεται σε εντελώς διαφορετική βάση. Οπότε, αν η «πίστη» οριστεί ως «μία πεποίθηση που βρίσκεται πέρα από την αποδειξιμότητα», τότε τόσο οι θρησκείες όσο και ο αθεϊσμός αποτελούν μορφές πίστης.^[164]

Οι αθεϊστές απαντούν πως ο αθεϊσμός δεν εκπληρώνει καμία από τις ιδιότητες που συνήθως θεωρούνται ότι χαρακτηρίζουν τη θρησκεία. Δεν περιλαμβάνει κανένος είδους λατρεία, τελετουργίες, πίστη, προσευχές κ.λπ. και δεν έχει πνευματικό ηγέτη και κανένα ιερό κείμενο. Αν και οι μεμονωμένοι αθεϊστές έχουν φιλοσοφίες με τις οποίες ζουν (είτε βασίζονται στον κοσμικό ανθρωπισμό, στον αντικειμενισμό, στο Βουδισμό κλπ.), δεν υπάρχει σαφώς καθορισμένη φιλοσοφία κοινή στους αθεϊστές.^[166]

Η επιθετικότητα του Νέου Αθεϊσμού

Οι Νέοι Αθεϊστές έχουν κατηγορηθεί ότι στερούνται ανοχής για τη θρησκευτική και φιλοσοφική ετερότητα. Ο Άλιστερ ΜακΓκραθ υποστηρίζει ότι ο Νέος Αθεϊσμός, παρ' ότι είναι μάλλον παρωχημένος και αναπαράγει παλαιά και ενίοτε απαξιωμένα επιχειρήματα, διαφοροποιείται από τις παλαιότερες εκφράσεις του αθεϊσμού, ακριβώς ως προς αυτή την έλλειψη ανεκτικότητας, που εκφράζεται με επιθετικότητα, έντονη ρητορική, ακραία απόρριψη και καλύπτει την ανεπάρκεια των επιχειρημάτων του με αυξημένη χρήση προσωπικών (ad hominem) επιθέσεων^[167]. Ο ντεϊστής Πίτερ Μέρφι αναφέρει σε άρθρο του, ότι οι «δογματικοί αθεϊστές» επιδεικνύουν ανωριμότητα στην υποστήριξη των θέσεών τους, καθώς αρνούνται να αντιληφθούν και να αναλάβουν το βάρος της απόδειξης για αυτές. Ο Μέρφι συνεχίζει λέγοντας ότι «κάθε επιχειρήμα που παρουσιάζεται από τους δογματικούς αθεϊστές με αναφορές στην επιστήμη και στοχεύει να αποδείξει την ανυπαρξία του Δημιουργού είναι λανθασμένο. Δεν υπάρχει επιστημονική απόδειξη ή απλή ένδειξη ότι δεν υπάρχει Δημιουργός, και δεν υπάρχει επιστημονική έρευνα πάνω στο θέμα Θεός». Επίσης, κατηγορεί τους αθεϊστές ότι κάνουν κατάχρηση της «προσφυγής στην αυθεντία» για να προωθήσουν τις πεποιθήσεις τους.^[168] Ο αγνωστικιστής συγγραφέας και δημοσιογράφος Άντριου Μπράουν (Andrew Brown) έχει πολλαπλώς επικρίνει τη μαχητική διάθεση των λεγόμενων «νέων αθεϊστών» ως εχθρική προς το διάλογο και την ειρηνική συμβίωση. Κατά την άποψή του, «*οι μαχητικοί εκκοσμικευτές λαμβάνουν ως δεδομένο το γεγονός ότι οι θρήσκοι άνθρωποι δεν έχουν πρόσβαση στη λογική. Δε μπορεί να υπάρξει καμία συλλογιστική με τους αντιπάλους τους. Το μόνο που μπορούν να κάνουν είναι να επαναλαμβάνουν τους εαυτούς τους όλο και δυνατώτερα, μέχρις ότου οι ηλίθιοι καταλάβουν*»^[169]. Επίσης, έχει επικρίνει τον ισχυρισμό του Ρίτσαρντ Ντόκινς ότι τα

μωρά έχουν μια εγγενή αθεϊστική τοποθέτηση, εξισώνοντας το με τον ισχυρισμό ότι γεννιούνται με τη γλώσσα της εθνικότητάς τους και αντιτάσσοντας ότι η επιστήμη έχει καταδείξει ότι τα μωρά τείνουν από τη φύση τους προς τη «μεταφυσικότητα».^[170]

Δείτε επίσης

Σημειώσεις

1. ↑ Επικεφαλής τμήματος φιλοσοφίας στο πανεπιστήμιο της Καλκούτα
2. ↑ Επιστημονολογία, είναι η ανάλυση της φύσης της γνώσης, πως και γιατί ξέρουμε, τι μπορούμε να ξέρουμε και τι όχι
3. ↑ Ο Benjamin Beit-Hallahmi είναι καθηγητής ψυχολογίας στο πανεπιστήμιο της Χάιφα

Παραπομπές

1. ↑ Άλμα πάνω, στο:1.0 1.1 1.2 Smart 2016.
2. ↑ Flynn 2007, σελ. 35: “The terms *ATHEISM* and *AGNOSTICISM* lend themselves to two different definitions. The first takes the privative *a* both before the Greek *theos* (divinity) and *gnosis* (to know) to mean that atheism is simply the absence of belief in the gods and agnosticism is simply lack of knowledge of some specified subject matter. The second definition takes atheism to mean the explicit denial of the existence of gods and agnosticism as the position of someone who, because the existence of gods is unknowable, suspends judgment regarding them ... The first is the more inclusive and recognizes only two alternatives: Either one believes in the gods or one does not. Consequently, there is no third alternative, as those who call themselves agnostics sometimes claim. Insofar as they lack belief, they are really atheists. Moreover, since absence of belief is the cognitive position in which everyone is born, the burden of proof falls on those who advocate religious belief. The proponents of the second definition, by contrast, regard the first definition as too broad because it includes uninformed children along with aggressive and explicit atheists. Consequently, it is unlikely that the public will adopt it.”
3. ↑ Άλμα πάνω, στο:3.0 3.1 Nielsen 2013.
4. ↑ Edwards 2005: «Στον ορισμό μας, ο άθεος είναι κάποιος που απορρίπτει την πίστη στον Θεό, άσχετα από το αν η λογική της απόρριψης του είναι πως η φράση «ο Θεός υπάρχει» είναι λανθασμένη. Οι άνθρωποι συχνά υιοθετούν μια τάση απόρριψης απέναντι σε πρόταση, για λόγους άσχετους με το κατά πόσο η πρόταση είναι λογική. Είναι συχνό ανάμεσα στους σύγχρονους φιλοσόφους, αλλά και παλιότερα, να απορρίπτουν θέσεις επειδή δεν έχουν νόημα. Μερικές φορές επίσης, μια θεωρία απορρίπτεται για λόγους που είναι περιττοί ή ασυνήθιστοι ενώ υπάρχουν και πολλοί άλλοι λόγοι σε ορισμένες περιπτώσεις που γενικά αποτελούν βάσιμους λόγους για την απόρριψη ενός ισχυρισμού.»

5. ↑ Rowe 1998: “As commonly understood, atheism is the position that affirms the nonexistence of God. So an atheist is someone who disbelieves in God, whereas a theist is someone who believes in God. Another meaning of ‘atheism’ is simply nonbelief in the existence of God, rather than positive belief in the nonexistence of God. ... an atheist, in the broader sense of the term, is someone who disbelieves in every form of deity, not just the God of traditional Western theology.”
6. ↑ Oxford English Dictionary (2nd ed.). 1989. Belief in a deity, or deities, as opposed to atheism
7. ↑ Zuckerman 2007, σελ. 47 & 61.
8. ↑ Shook.
9. ↑ Various authors.
10. ↑ Drange 1996.
11. ↑ Stenger 2007, σελίδες 17–18, citing Parsons, Keith M. (1989). *God and the Burden of Proof: Plantinga, Swinburne, and the Analytical Defense of Theism*. Amherst, New York: Prometheus Books. ISBN 978-0-879-75551-5.
12. ↑ Baggini 2003, σελίδες 3–4.
13. ↑ Άλμα πάνω, στο:14.0 14.1 Hooper.
14. ↑ Ulvaeus 2009.
15. ↑ Flynn 2007, σελ. 35
16. ↑ Hepburn, Ronald W. (2005) [1967]. “Agnosticism”. In Donald M. Borchert. *The Encyclopedia of Philosophy*. 1 (2nd ed.). MacMillan Reference USA (Gale). p. 92. ISBN 0-02-865780-2. In the most general use of the term, agnosticism is the view that we do not know whether there is a God or not. (page 56 in 1967 edition)
17. ↑ «Deism».
18. ↑ “Ντεϊσμός”. Εγκυκλοπαίδεια Μπριτάνικα. 2012. Γενικά, ο ντεϊσμός αναφέρεται σε αυτό που μπορεί να ονομαστεί φυσική θρησκεία, η αποδοχή μιας συγκεκριμένης θρησκευτικής γνώσης που είναι εγγενές σε κάθε άνθρωπο ή που μπορεί να αποκτηθεί με τη χρήση της λογικής και την απόρριψη της θρησκευτικής γνώσης όταν αποκτάται είτε με αποκάλυψη είτε με την διδασκαλία οποιασδήποτε εκκλησίας.
19. ↑ “theism,” Dictionary.com. Retrieved 2016-10-21.
20. ↑ * «Irreligion as presented in 26 reference works».
 - Definition including hostility and indifference
 - Definition including lack and indifference
 - Irreligion, ανακτήθηκε στις 2012-02-18 Includes *rejection*.
 - Colin Campbell, Irreligion, ανακτήθηκε στις 2012-02-18

21. ↑ Drachmann, A. B. (1977) [1922]. *Atheism in Pagan Antiquity*. Chicago: Ares Publishers. ISBN 0-89005201-8. "Atheism and atheist are words formed from Greek roots and with Greek derivative endings. Nevertheless they are not Greek; their formation is not consonant with Greek usage. In Greek they said *átheos* and *atheotēs*; to these the English words ungodly and ungodliness correspond rather closely. In exactly the same way as ungodly, *átheos* was used as an expression of severe censure and moral condemnation; this use is an old one, and the oldest that can be traced. Not till later do we find it employed to denote a certain philosophical creed."
22. ↑ Martiall, John (1566). *A Replie to Mr Calfhills Blasphemous Answer Made Against the Treatise of the Cross*. English recusant literature, 1558–1640. **203**. Louvain. σελ. 49.
23. ↑ Rendered as *Atheistes*: Golding, Arthur (1571). *The Psalmes of David and others, with J. Calvin's commentaries*. σελίδες Ep. Ded. 3. "The Atheistes which say..there is no God."Translated from Latin.
24. ↑ Hanmer, Meredith (1577). *The auncient ecclesiasticall histories of the first six hundred years after Christ, written by Eusebius, Socrates, and Evagrius*. London. σελ. 63. OCLC 55193813. "The opinion which they conceaue of you, to be Atheists, or godlesse men."
25. ↑ Rendered as *Athisme*: de Mornay, Philippe (1581). *A Woorke Concerning the Trewnesse of the Christian Religion: Against Atheists, Epicures, Paynims, Iewes, Mahumetists, and other infidels [De la vérite de la religion chrétienne (1581, Paris)]*. Translated from French to English by Arthur Golding & Philip Sidney and published in London, 1587. "Athisme, that is to say, vtter godlesnes."
26. ↑ Vergil, Polydore (c. 1534). *English history*. Ανακτήθηκε στις 9 Απριλίου 2011. "Godd would not longe suffer this impietie, or rather atheonisme."
27. ↑ Burton, Robert (1621). *deist. The Anatomy of Melancholy*. Part III, section IV. II. i. Ανακτήθηκε στις 9 Απριλίου 2011. "Cousin-germans to these men are many of our great Philosophers and Deists"
28. ↑ Martin, Edward (1662). «Five Letters». *His opinion concerning the difference between the Church of England and Geneva [etc.]* London. σελ. 45. "To have said my office..twice a day..among Rebels, Theists, Atheists, Philologers, Wits, Masters of Reason, Puritanes [etc]."
29. ↑ Bailey, Nathan (1675). *An universal etymological English dictionary*.
30. ↑ "Secondly, that nothing out of nothing, in the sense of the atheistic objectors, viz. that nothing, which once was not, could by any power whatsoever be brought into being, is absolutely false; and that, if it were true, it would make no more against theism than it does against atheism ..." Cudworth, Ralph. *The true intellectual system of the universe*. 1678. Chapter V Section II p.73
31. ↑ Armstrong 1999.

32. ↑ Επειδή είχε ευρεία χρήση στις δυτικές κοινωνίες, ο όρος αθεϊσμός περιέγραφε την «δυσπιστία στον Θεό» παρά την αμφισβήτηση γενικά των διάφορων θεοτήτων ή του ντεϊσμού. Σαφής διαχωρισμός μεταξύ των δυο αυτών εννοιών είναι σπάνιος στην μοντέρνα βιβλιογραφία, αλλά μερικές από τις πρώτες μορφές της λέξης αθεϊσμός αφορούσε την αμφισβήτηση ύπαρξης του ενός Θεού, όχι = πολλών θεοτήτων. Αυτό βασίζεται ότι ο εγκαταλελημένος πλέον όρος «"adeism"» επινοήθηκε τον 19ο αιώνα για να περιγράψει την απουσία πίστης σε πολλούς θεούς..
33. ↑ Martin 2006.
34. ↑ Pandian 1996, σελ. 64.
35. ↑ Dasgupta 1992, σελ. 258.
36. ↑ Sarvepalli 1998, σελ. 227-249.
37. ↑ Chatterjee 1984, σελ. 55: Though materialism in some form or other has always been present in India, and occasional references are found in the Vedas, the Buddhistic literature, the Epics, as well as in the later philosophical works we do not find any systematic work on materialism, nor any organized school of followers as the other philosophical schools possess. But almost every work of the other schools states, for refutation, the materialistic views. Our knowledge of Indian materialism is chiefly based on these.
38. ↑ Joshi 1966, σελ. 189-206.
39. ↑ Solmen 1942, σελ. 25.
40. ↑ Khan 1997, σελ. 247.
41. ↑ Bremmer, Jan. *Atheism in Antiquity*, in Martin 2006, σελίδες 12–13
42. ↑ Fragments of Euhemerus' work in Ennius' Latin translation have been preserved in Patristic writings (e.g. by Lactantius and Eusebius of Caesarea), which all rely on earlier fragments in Diodorus 5,41–46 & 6.1. Testimonies, especially in the context of polemical criticism, are found e.g. in Callimachus, *Hymn to Zeus* 8.
43. ↑ Πλούταρχος, *Moralia—Isis and Osiris* 23
44. ↑ Festugière, André-Jean (Θύραθεν, Απρίλιος 2015 (5η έκδοση)). Ο Επικούρος και οι θεοί του, σελ. 39. ISBN 978-960-8097-360.
45. ↑ Long, Anthony Arthur (εκδόσεις Μ.Ι.Ε.Τ., Ιανουάριος 2012 (δ΄ ανατύπωση)). Η Ελληνιστική φιλοσοφία, σελ. 79-90. ISBN 978-960-250-004-0.
46. ↑ Ζωγραφίδης, Γιώργος (εκδ. ΖΗΤΡΟΣ, Ιούνιος 2009). Έπικούρος, Ηθική- Η θεραπεία τής ψυχής, σελ. 64. ISBN 978-960-463-075-2.
47. ↑ Diogenes Laërtius, *The Lives and Opinions of Eminent Philosophers*, ii
48. ↑ Cicero, *Lucullus*, 121. in Reale, G., *A History of Ancient Philosophy*. SUNY Press. (1985).
49. ↑ Stein, Gordon (Ed.) (1980). “The History of Freethought and Atheism Αρχειοθετήθηκε30 September 2007 στο Wayback Machine.”. *An Anthology of Atheism and Rationalism*. New York: Prometheus. Retrieved 2007-APR-03.
50. ↑ Reynold Alleyne Nicholson, 1962, *A Literary History of the Arabs*, page 318. Routledge

51. ↑ [Freethought Traditions in the Islamic World](#) *Αρχειοθετήθηκε* 14 February 2012 στο [Wayback Machine](#). by Fred Whitehead; also quoted in Cyril Glasse, (2001), *The New Encyclopedia of Islam*, p. 278. Rowman Altamira.
52. ↑ [Al-Hamad 1999](#).
53. ↑ [Gordon 1980](#).
54. ↑ [Blainey 2011](#), σελ. 388.
55. ↑ [Blainey 2011](#), σελ. 343.
56. ↑ Winfried Schröder, in: Matthias Knutzen: Schriften und Materialien (2010), p. 8. See also Rebecca Moore, *The Heritage of Western Humanism, Scepticism and Freethought* (2011), calling Knutzen “the first open advocate of a modern atheist perspective” [online here](#)
57. ↑ «[Michel Onfray on Jean Meslier](#)». William Paterson University. *Αρχειοθετήθηκε από το πρωτότυπο* στις 12 Ιανουαρίου 2012. Ανακτήθηκε στις 4 Νοεμβρίου 2011.
58. ↑ [d’Holbach 1770](#).
59. ↑ [Waldron 2002](#), σελ. 217.
60. ↑ [Blainey 2011](#), σελ. 390-1.
61. ↑ [Ray 2003](#).
62. ↑ [Law 2011](#), σελ. 23.
63. ↑ [Martin 2006](#), σελ. 233–246.
64. ↑ [Callick 2013](#), σελ. 112.
65. ↑ [Blainey 2011](#), σελ. 543.
66. ↑ [Smith 2014](#), σελ. 588.
67. ↑ [Smart 2004](#).
68. ↑ [Zdybicka 2005](#), σελ. 16
69. ↑ [Michael 1999](#), σελ. 31-3.
70. ↑ “He who created god was a fool, he who spreads his name is a scoundrel, and he who worships him is a barbarian.” Hiorth, Finngeir (1996). “[Atheism in South India](#)“. *International Humanist and Ethical Union, International Humanist News*. Retrieved 2013-11-21
71. ↑ Martin, Douglas (26 Αυγούστου 2006). «[Vashti McCollum, 93, Plaintiff In a Landmark Religion Suit – Obituary \(Obit\); Biography](#)». New York Times. Ανακτήθηκε στις 10 Νοεμβρίου 2013.
72. ↑ [Jurinski 2004](#), σελ. 48.
73. ↑ Erickson, Doug (25 February 2010). «[The atheists’ calling the Madison-based Freedom From Religion Foundation is taking its latest battle to the U.S. Supreme court. It’s a milestone for the often-vilified but financially strong group, which has seen its membership grow to an all-time high](#)». *Wisconsin State Journal*. Ανακτήθηκε στις 2013-06-30.
74. ↑ Erickson, Doug (25 Φεβρουαρίου 2007). «[The Atheists’ Calling](#)». Wisconsin State Journal. Ανακτήθηκε στις 21 Νοεμβρίου 2013.
75. ↑ [Landsberg 2010](#)
76. ↑ «[Women in Secularism](#)». *Αρχειοθετήθηκε από το πρωτότυπο* στις 30 Ιουλίου 2013. Ανακτήθηκε στις 21 Νοεμβρίου 2013.

77. ↑ «[Secular Woman:About](#)». Αρχειοθετήθηκε από το πρωτότυπο στις 21 Νοεμβρίου 2013. Ανακτήθηκε στις 21 Νοεμβρίου 2013.
78. ↑ «[About Atheism+](#)». Αρχειοθετήθηκε από το πρωτότυπο στις 22 Αυγούστου 2013. Ανακτήθηκε στις 21 Νοεμβρίου 2013.
79. ↑ Gribbin, Alice (22 December 2011). «[Preview: The Four Horsemen of New Atheism reunited](#)». *New Statesman*. Ανακτήθηκε στις 2012-02-13.
80. ↑ ^{Άλμα πάνω, στο:103.0 103.1} [Stenger 2009](#).
81. ↑ [d'Holbach 1797](#), σελ. 25.
82. ↑ [Martin 2006](#), σελ. 125.
83. ↑ [Martin 2006](#), σελ. 126.
84. ↑ [Hume 1748](#).
85. ↑ [Zdybicka 2005](#), σελ. 19.
86. ↑ [Hume 1779](#).
87. ↑ Various authors. «[Logical Arguments for Atheism](#)». *The Secular Web Library*. [Internet Infidels]. Ανακτήθηκε στις 2 Οκτωβρίου 2012.
88. ↑ [Martin 2006](#), σελ. 269.
89. ↑ [Bakunin, Michael \(1916\)](#). «[God and the State](#)». New York: Mother Earth Publishing Association. Αρχειοθετήθηκε από το πρωτότυπο στις 21 Μαΐου 2011. Ανακτήθηκε στις 9 Απριλίου 2011.
90. ↑ [Oppy 2018](#), σελ. 4: Agnostics are distinguished from innocents, who also neither believe that there are gods nor believe that there are no gods, by the fact that they have given consideration to the question whether there are gods. Innocents are those who have never considered the question whether there are gods. Typically, innocents have never considered the question whether there are gods because they are not able to consider that question. How could that be? Well, in order to consider the question whether there are gods, one must understand what it would mean for something to be a god. That is, one needs to have the concept of a god. Those who lack the concept of a god are not able to entertain the thought that there are gods. Consider, for example, one-month-old babies. It is very plausible that one-month-old babies lack the concept of a god. So it is very plausible that one-month-old babies are innocents. Other plausible cases of innocents include chimpanzees, human beings who have suffered severe traumatic brain injuries, and human beings with advanced dementia
91. ↑ [Richard Dawkins](#), documentary film *The Root of All Evil?*, January 2006. [See the quotation \(Wikiquote\)](#).
92. ↑ De Waal, Frans (25 Μαρτίου 2013). «[Has militant atheism become a religion?](#)». Salon.com. Ανακτήθηκε στις 9 Μαρτίου 2017. "Why are the 'neo-atheists' of today so obsessed with God's nonexistence that they go on media rampages, wear T-shirts proclaiming their absence of belief, or call for a militant atheism? What does atheism have to offer that's worth fighting for? As one philosopher put it, being a militant atheist is like 'sleeping furiously.'"
93. ↑ Kurtz, Paul. «[Religion in Conflict: Are 'Evangelical Atheists' Too Outspoken?](#)». Ανακτήθηκε στις 28 Μαρτίου 2007.

94. ↑ Hagerty, Barbara Bradley (19 Οκτωβρίου 2009). «A Bitter Rift Divides Atheists». NPR. Ανακτήθηκε στις 12 Φεβρουαρίου 2017.
95. ↑ Hooper, Simon. «The rise of the New Atheists». CNN. Ανακτήθηκε στις 2017-03-16.
96. ↑ Lois Lee & Stephen Bullivant, A Dictionary of Atheism (Oxford University Press, 2016).
97. ↑ Savage, Luke (12 Φεβρουαρίου 2014). «New Atheism, Old Empire». *Jacobin*. Bhaskar Sunkara. Ανακτήθηκε στις 24 Μαΐου 2017.
98. ↑ «Jen McCreight».
99. ↑ «Christopher Hitchens – Book Excerpt». Αρχειοθετήθηκε από το πρωτότυπο στις 15 Σεπτεμβρίου 2009.
100. ↑ Fraser, Giles (4 Ιουνίου 2011). «The atheistic critique of humanism has been all but forgotten». *The Guardian*. Ανακτήθηκε στις 25 Μαΐου 2017.
101. ↑ Gleeson, David (10 Αυγούστου 2006). «Common Misconceptions About Atheists and Atheism». Ανακτήθηκε στις 21 Νοεμβρίου 2013.
102. ↑ Taylor, κεφάλαιο 5: κοσμική ηθική.
103. ↑ Sartre 2001, σελ. 45.
104. ↑ Sartre 2001, σελ. 32.
105. ↑ Anderson 2013, σελ. 440.
106. ↑ Epstein 2010, σελ. 115–116.
107. ↑ Brink 2006, σελ. 149, 151 & 162.
108. ↑ ^{Άλμα πάνω, στο:148.0} ^{148.1} Zuckerman, Phil (2007), *Atheism: Contemporary Rates and Patterns*, σελ. 47–66, doi:10.1017/CCOL0521842700.004
109. ↑ Keysar, Ariela. «2. Religious/Non-Religious Demography». Στο: Shook, John; Zuckerman, Phil. *The Oxford Handbook of Secularism*. Oxford University Press. "The share of atheists is far smaller than the share of not religious in most countries."
110. ↑ Zuckerman, Phil (2005). «Atheism: Contemporary Rates and Patterns» (PDF). Cambridge University Press. Αρχειοθετήθηκε από το πρωτότυπο (PDF) στις 12 Ιουνίου 2009. Ανακτήθηκε στις 21 Ιουλίου 2007.
111. ↑ Χιώτης, Βασίλης (11 Απριλίου 2015). «Δημοσκόπηση Κάπα Research: Χριστιανοί ορθόδοξοι αλλά... μια φορά τον χρόνο». *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε στις 10 Αυγούστου 2017.
112. ↑ Κάπα Research (14 Απριλίου 2015). «Έρευνα για το Πάσχα και τη Θρησκεία». Ανακτήθηκε στις 1 Νοεμβρίου 2018.
113. ↑ Eurobarometer Poll 2010, σ. 204
114. ↑ Carey, Benedict (7 August 2017). «The Serial Killer Test: Biases Against Atheists Emerge in Study». *The New York Times*. Ανακτήθηκε στις 23 January 2018.
115. ↑ Paris, Agence France-Presse in (7 August 2017). «Atheists tend to be seen as immoral – even by other atheists: study». *the Guardian*. Ανακτήθηκε στις 23 January 2018.
116. ↑ Beit-Hallahmi 2006, σελ. 313.
117. ↑ Beit-Hallahmi 2006, σελ. 300-313.
118. ↑ Collins, Michael (1999). *The Story of Christianity*

119. ↑ Συνέντευξη του Alister McGrath στον ιστοχώρο Apologetics315.com
120. ↑ Dogmatic Atheism and Scientific Ignorance, Peter Murphy, World Union of Deists, <http://www.deism.com/dogmaticatheism.htm>

Σφάλμα αναφοράς: Η ετικέτα <ref> που ορίζεται μέσα στο <references> έχει χαρακτηριστικό ομαδοποίησης «» που δεν εμφανίζεται σε προηγούμενο κείμενο.

Βιβλιογραφία

- Armstrong, Karen (1999). *A History of God*. London: Vintage. ISBN 0-09-927367-5.
- Martin, Michael (1990). *Atheism: A Philosophical Justification*. Philadelphia, PA: Temple University Press. ISBN 0-87722-943-0.
- Clément, Olivier, 'Η θεολογία μετά τὸν "θάνατο τοῦ θεοῦ". Δοκίμια γιὰ μιὰν ἀπάντηση τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας στὸ σύγχρονο ἀθεϊσμό, Ἀθήνα, Ἀθηνᾶ, 1973
- Davies, P., Θεὸς καὶ μοντέρνα φυσική, Μεταφραστής: Τσουκαλίδης, Θ, Πρόλογος – Εἰσαγωγή: Μπιτσάκης, Εὐτύχης, εκδ. Κάτοπτρο, Αθήνα, 1988
- Guthrie, William Keith Chambers, «Ὁ ἀθεϊσμός στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα . Διαγόρας-Πρόδικος-Κριτίας. Οἱ δύο τύποι ἄθεου στὸν Πλάτωνα» , Τὸ σχολεῖο καὶ τὸ σπίτι, 9 (1989), σσ. 417-423
- Διακομανώλης, Φιλοκτήτης, «Υπάρχει Θεός; Ὁ Θεὸς ἐπλασε τὸν ἄνθρωπο ἢ ὁ ἄνθρωπος τὸ Θεό;», εκδ. Ἰωλκός, Αθήνα, 2014.
- Ηλίας Οικονόμου, «Η φαινομενολογία της αθεΐας κατά την Παλαιά Διαθήκη», Θεολογία, τομ. 42 (1971), σελ. 416-434

Βιβλιογραφία εισαγωγής

- Flynn, Tom, επιμ. (25 October 2007). «The new encyclopedia of unbelief». *The New Encyclopedia of Unbelief*. Prometheus Books. ISBN 978-1-591-02391-3.
- Smart, J. J. C (2016). «Atheism and Agnosticism». Στο: Edward N. Zalta, επιμ. *Atheism and Agnosticism*. The Stanford Encyclopedia of Philosophy.
- Nielsen, Kai (2013). «Atheism». *Encyclopædia Britannica*. Ανακτήθηκε στις 2013-11-25.
- Edwards, Paul (2005) [1967]. «Atheism». Στο: Donald M. Borchert, επιμ. *The Encyclopedia of Philosophy*. **Vol. 1** (2nd έκδοση). MacMillan Reference USA (Gale), σελ. 359. ISBN 978-0-028-65780-6.
- Rowe, William L. (1998). «Atheism». Στο: Edward Craig, επιμ. *Routledge Encyclopedia of Philosophy*. Taylor & Francis. ISBN 978-0-415-07310-3. Ανακτήθηκε στις 2011-04-09.
- Zuckerman, Phil (2007). Martin, Michael T, επιμ. *The Cambridge Companion to Atheism*. Cambridge, England: Cambridge University Press. ISBN 978-0-521-60367-6. OL 22379448M.

- Shook, John R. «[Skepticism about the Supernatural](#)» (PDF). Ανακτήθηκε στις 2 Οκτωβρίου 2012.
- Various authors. «[Logical Arguments for Atheism](#)». *The Secular Web Library*. *Internet Infidels*. Ανακτήθηκε στις 2 Οκτωβρίου 2012.
- [Drange, Theodore](#) (1998). «[Atheism, Agnosticism, Noncognitivism](#)】». *Secular Web Library*. *Internet Infidels*. Ανακτήθηκε στις 7 Απριλίου 2007.
- [Stenger, Victor J.](#) (2007). *God: The Failed Hypothesis—How Science Shows That God Does Not Exist*. Amherst, New York: Prometheus Books. [ISBN 978-1-591-02652-5](#).
- Ulvaeus, Björn (2009). «[Religion and schools don't mix](#)» (στα αγγλικά). *The Guardian*. [ISSN 0261-3077](#). Ανακτήθηκε στις 2017-08-05.
- Hooper, Simon. «[The rise of the New Atheists](#)». CNN. Αρχαιοθετήθηκε από το [πρωτότυπο](#) στις 8 April 2010. Ανακτήθηκε στις 2010-03-16.

Βιβλιογραφία ορισμών-ετυμολογίας

[Oppy, Graham](#) (2018). *Atheism and Agnosticism*. Cambridge University Press. [ISBN 9781108555340](#).

Βιβλιογραφία Ιστορίας του Αθεϊσμου

Πρώιμη Ινδική Θρησκεία

- [Dasgupta, Surendranath](#) (1992). *A history of Indian philosophy, Volume 1*. Motilal Banarsidass Publ. σελ. 258. [ISBN 978-8-120-80412-8](#).
- [Pandian](#) (1996). *India, that is, sidd*. Allied Publishers. [ISBN 978-8-170-23561-3](#). Ανακτήθηκε στις 9 Απριλίου 2011. Unknown parameter `|First=` ignored (`|first=` suggested) (βοήθεια)
- [Radhakrishnan](#) (1998). *A Sourcebook in Indian Philosophy*. Princeton University Press. [ISBN 0-69101958-4](#). Unknown parameter `|First=` ignored (`|first=` suggested) (βοήθεια)
- [Radhakrishnan](#) (1998). *A Sourcebook in Indian Philosophy*. Princeton University Press. [ISBN 0-69101958-4](#). Unknown parameter `|First=` ignored (`|first=` suggested) (βοήθεια)
- [Chatterjee](#) (1984). *An Introduction to Indian Philosophy*. Eighth Reprint Edition. *University of Calcutta*. Unknown parameter `|First=` ignored (`|first=` suggested) (βοήθεια)

Κλασσική Αρχαιότητα

- [Burkert, Walter](#) (1985). *Greek Religion*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press. [ISBN 0-674-36281-0](#).
- [Bremmer, Jan](#). *The Cambridge Companion to Atheism*. Unknown parameter `|Chapter=` ignored (`|chapter=` suggested) (βοήθεια)

- Zuckerman, Phil (2007). Martin, Michael T, επιμ. *The Cambridge Companion to Atheism*. Cambridge, England: Cambridge University Press. σελ. 56. ISBN 978-0-521-60367-6. OL 22379448M. Ανακτήθηκε στις 9 Απριλίου 2011.
- Baggini, Julian (2003). *Atheism: A Very Short Introduction*. Oxford University Press. ISBN 0-19280424-3.
- Grafton, Anthony; Most, Glenn W.; Settis, Salvatore (2010). *The Classical Tradition*. Cambridge, Massachusetts and London, England: The Belknap Press of Harvard University Press. ISBN 978-0-674-03572-0.
- Garland, Robert (2008). *Ancient Greece: Everyday Life in the Birthplace of Western Civilization*. New York City, New York: Sterling. ISBN 978-1-4549-0908-8.
- Winiarczyk, Marek (2016). *Diagoras of Melos: A Contribution to the History of Ancient Atheism*. Μτφρ. Zbirohowski-Kościa, Witold. Berlin, Germany: Walther de Gruyter. ISBN 978-3-11-044765-1.
- Solmsen, Friedrich (1942). *Plato's Theology*. Cornell University Press.
- Woodruff, P.; Smith, N.D. (2000). *Reason and Religion in Socratic Philosophy*. Oxford, England: Oxford University Press. ISBN 0195350928.
- Kahn, Charles (1997). «Greek Religion and Philosophy in the Sisyphus Fragment». *Phronesis* 42 (3): 247.

Από τον Μεσαίωνα στην Αναγέννηση

- Al-Hamad, Mohammad Abd-El Hamid (1999). *Al-Zandaqa Wal Zanadiqa*. Syria: Dar Al-Taliaa Al-Jadida.
- Zdybicka, Zofia J. (2005). «Atheism» (PDF). Στο: Maryniarczyk, Andrzej. *Universal Encyclopedia of Philosophy*. 1. Polish Thomas Aquinas Association. Ανακτήθηκε στις 9 Απριλίου 2011.
- Gordon, Stein (1980). *The History of Freethought and Atheism*. Unknown parameter **|Publisher=** ignored (**|publisher=** suggested) (βοήθεια); Unknown parameter **|Location=** ignored (**|location=** suggested) (βοήθεια)

Πρώιμη μοντέρνα εποχή

- Blainey, Geoffrey (2011). *A Short History of Christianity*. Viking.
- Waldron, Jeremy (2002). *God, Locke, and Equality: Christian Foundations in Locke's Political Thought*. Cambridge.
- Ray, Matthew Alun (2003). *Subjectivity and Irreligion: Atheism and Agnosticism in Kant, Schopenhauer, and Nietzsche*. Ashgate Publishing, Ltd. ISBN 978-0-754-63456-0. Ανακτήθηκε στις 9 Απριλίου 2011.
- Law, Stephen (2011). *Humanism. A Very Short Introduction*. Oxford University Press. ISBN 978-0-199-55364-8.
- Madsen, Richard (2014). «Religion Under Communism». Στο: Smith, S. A. *The Oxford Handbook of the History of Communism*. Oxford University Press. σελ. 588. ISBN 978-0-199-60205-6.

20ος Αιώνας

- Blackford, R.; Schüklenk, U. (2013). «Myth 27 Many Atrocities Have Been Committed in the Name of Atheism». *50 great myths about atheism*. John Wiley & Sons. σελ. 88. ISBN 978-0-470-67404-8.
- Smart, J.C.C. (9 Μαρτίου 2004). «Atheism and Agnosticism». Stanford Encyclopedia of Philosophy. Ανακτήθηκε στις 9 Απριλίου 2011.
- Michael, S. M. (1999). «Dalit Visions of a Just Society». Στο: S. M. Michael (ed.). *Untouchable: Dalits in Modern India*. Lynne Rienner Publishers. ISBN 1-55587697-8. CS1 maint: Extra text: editors list (link)
- Jurinski, James (2004). *Religion on Trial*. Walnut Creek, California: AltraMira Press. σελ. 48. ISBN 0-75910601-0. Ανακτήθηκε στις 23 Ιουλίου 2009.

Βιβλιογραφία της επιχειρηματολογίας για τον αθεϊσμό

- d'Holbach, Paul Henri Thiry (1797). *System of Nature; or, the Laws of the Moral and Physical World*. 1. London.
- Hume, David (1779). *Dialogues Concerning Natural Religion*. London. OL 7145748M.
- Zuckerman, Phil (2007). Martin, Michael T, επιμ. *The Cambridge Companion to Atheism*. Cambridge, England: Cambridge University Press. σελ. 56. ISBN 978-0-521-60367-6. OL 22379448M.

Βιβλιογραφία των Δημογραφικών στοιχείων και των αθεϊστικών φιλοσοφιών

Beit-Hallahmi, Benjamin (2007). Μάικλ Μάρτιν, επιμ. *The Cambridge Companion to Atheism*. Cambridge, England: Cambridge University Press. ISBN 978-0-521-60367-6. OL 22379448M.

- Taylor, James E. «The New Atheists». *The Internet Encyclopedia of Philosophy*. Ανακτήθηκε στις 2/6/2018.
- David O., Brink (2007). Μάικλ Μάρτιν, επιμ. *The Cambridge Companion to Atheism*. Cambridge, England: Cambridge University Press. ISBN 978-0-521-60367-6. OL 22379448M.
- Anderson, Elizabeth. Κρίστοφερ Χίτσενς, επιμ. *Η Βίβλος του Άθεου*. Polaris. ISBN 978-960-6829-36-9. Unknown parameter |trasnlator= ignored (βοήθεια); Unknown parameter |loc= ignored (βοήθεια)
- Epstein, Greg M. (2010). *Good Without God: What a Billion Nonreligious People Do Believe*. New York: HarperCollins. ISBN 978-0-06-167011-4.

Πηγή :

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%B8%CE%B5%CF%8A%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82>